

स्थानीय पाठ्यक्रम

हाम्रो नौमूले

(कक्षा १)

नौमूले गाउँपालिका

स्थानीय पाठ्यक्रम

२०८०

नौमूले गाउँपालिका
स्थानीय पाठ्यक्रम
२०८०

हाम्रो नौमूले
आधारभूत तह (कक्षा-१)

तयार गर्ने

हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.

विषय सूची

स्थानीय पाठ्यक्रम	१
स्थानीय पाठ्यक्रम परिचय	२-८
साधारण उद्देश्य	९
कक्षा-१ पाठ्यक्रम परिचय	१०
कक्षागत उद्देश्य	११
हाम्रो नौमूले	१२
पाठ १-स्थानीय भूगोल	१३-१४
पाठ २-स्थानीय समाज र जनजीविका	१४-१७
पाठ ३-स्थानीय इतिहास	१७
पाठ ४-जनसाङ्ख्यिक बनौट र जातजातिको अवस्था	१७-१८
पाठ ५-स्थानीय रीतिरिवाज र संस्कृती	१८-२०
क) चाडपर्वहरू	
ख) लोक बाजाहरू	
ग) लोक भाकाहरू	
पाठ ६-स्थानीय पर्यावरण र जलवायु परिवर्तन	२०-२१
पाठ ७-स्थानीय ज्ञान र सीप	२२
पाठ ८-परम्परागत र प्राकृतिक उपचार विधि	२२-२३
पाठ ९-स्थानीय खेल र मनोरञ्जन	२३-२४
सिकाइ सहजीकरण विधि तथा प्रक्रिया	२५
विद्यार्थी मूल्याङ्कन	२६
निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनसम्बन्धी अभिलेख प्रक्रिया	२७-२८
निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन अभिलेख फारम	२९
निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन अभिलेख फर्मको ढाँचा	३०
विद्यार्थी प्रगति विवरण	३१

हाम्रो नौमूले

स्थानीय पाठ्यक्रम

पाठ्यक्रम शीर्षक: हाम्रो नौमूले

पाठ्यक्रमको प्रकृति: सैद्धान्तिक र प्रयोगात्मक

पूर्णाङ्क: १००

उत्तीर्णाङ्क: ४०

तह : आधारभूत शिक्षा तह

पाठ्यभार : ५ घण्टा

पाठ्य घण्टा : १६० घण्टा

स्थानीय पाठ्यक्रम परिचय

नेपालमा शैक्षिक विकेन्द्रीकरणको अवधारणाको मर्म अनुसार वि.सं. २०४९ मा प्राथमिक पाठ्यक्रममा स्थानीय पाठ्यक्रमको व्यवस्था गरिएको भए तापनि त्यसलाई व्यापक तथा प्रभावकारी कार्यरूप दिन हिलाई हुँदै आइरहेको थियो । नेपालको संविधान (२०७२) ले माध्यमिक तहसम्मको शिक्षासम्बन्धी अधिकार स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ । सङ्घीय व्यवस्था अनुसार स्थानीय तहको निर्वाचन भई अधिकार सम्पन्न स्थानीय सरकारले पहिलो कार्यकाल सम्पन्न गरी नयाँ निर्वाचन मार्फत् अर्को कार्यकालको शुरुवात भइसकेको छ । यस अवधिमा स्थानीय सरकारहरूले त्यस स्थानका सरकोकारवालाहरूको आवश्यकता र चाहना अनुसार स्थानीय विषयवस्तुलाई समावेश गरी उनीहरूकै सङ्गलनतामा स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण गरिरहेका छन् । यस्तो पाठ्यक्रमले विद्यार्थी सिकाईका लागि स्थानीय भाषा, संस्कृति, ज्ञान, कला, सिप, प्रविधि, जीविकोपार्जन तथा व्यवसायिक सम्भावनालाई विषयवस्तुका रूपमा समावेश गर्छ । यसले स्थानीयतामा जोड दिन्छ । यसै अनुरूप नौमूले गाउँपालिकाद्वारा सार्वजनिक शिक्षालाई स्थानीय तहबाटै रूपान्तरण गर्न “हाम्रो नौमूले” नामक स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी लागु गरिएको छ ।

स्थानीय तहमा स्थानीय सरोकारवालाहरूको सहभागितामा स्थानीय आवश्यकता, चाहना अनुसारका विषयवस्तुहरू समावेश गरी यो स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरिएको हो । यस पाठ्यक्रममा नौमूले गाउँपालिकाका कक्षा १ देखि ५ कक्षासम्मका विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो पुस्तौँदेखि बस्दै आएको स्थानको विभिन्न पक्षहरूको रैथाने ज्ञान, सीप र धारणा दिने हिसाबले “हाम्रो नौमूले” नामकरण गरिएको छ । “हाम्रो नौमूले” पूर्ण रूपमा लागु हुन सकोस् भन्ने लक्ष्य लिई यस अन्तर्गत एकाइका विभिन्न क्षेत्रहरू नौमूले गाउँपालिकाको नामकरण, भू-बनौट, इतिहास, स्थानीय जातजाति, लोक जीवन, व्यक्तित्व र जनसङ्ख्या, स्थानीय विविध संस्कृति, प्रचलित स्थानीय संस्कारहरू, स्थानीय जनबोली, जन-श्रुती, स्थानीय कला, साहित्य र सम्पदा, स्थानीय पर्यावरण, जनजीविका, परम्परागत ज्ञान, सीप, प्रविधि, स्थानीय खेल र पर्यटन जस्ता विषयहरू समावेश गरिएका छन् । यस पाठ्यक्रमका माध्यमबाट सैद्धान्तिक ज्ञान मात्र नभई व्यावहारिक, खोजमूलक, प्रयोगात्मक रूपमा जीविकोपार्जनसँग प्रत्यक्ष जोडिएको व्यावहारिक शिक्षा दिनका लागि स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरिएको छ । यसमा हाम्रो गौरवपूर्ण परम्परा, इतिहास र संस्कृतिबाट पाठ सिकीकेही सामाजिक कुसंस्कार र कुरितीहरूको अन्त्य गरी नयाँ पुस्तामा सामाजिक सांस्कृतिक रूपान्तरण गर्न यस पाठ्यक्रमले सघाउ पुऱ्याउने छ । प्रत्येक क्षेत्रमा समावेश गरिएका पाठ शीर्षकहरूलाई कक्षा १ देखि कक्षा ५ सम्म पाँच शैक्षिक वर्षभित्र शिक्षण सिकाइ गराई आफ्नो स्थानमा रहेको विविध पक्षहरूको राम्रो पहिचान गराउने प्रयास गरिएको छ । यसमा परम्परागत शिक्षण विधिभन्दा बाल केन्द्रित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा जोड दिइएको छ । पाठ्यक्रमको विषयवस्तुको सैद्धान्तिक पक्षमा भन्दा पनि प्रयोगात्मक, अनुसन्धानमूलक र व्यावहारिक पक्षलाई बढी जोड दिइएको छ ।

नेपालमा विद्यालय शिक्षाका लागि तयार गरेको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०६३, २०७१ र २०७६ ले स्थानीय पाठ्यक्रमलाई लक्षित गरी पाठ्य घण्टा र पाठ्यभार तय गरेको छ । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले आधारभूत तह (कक्षा १-८) सम्म एक विषय स्थानीय पाठ्यक्रमको पठनपाठन गराउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । कक्षा १-३ सम्म साप्ताहिक ५ पाठ्यघण्टाका दरले वार्षिक १६० पाठ्यघण्टा र

कक्षा ४-८ सम्म साप्ताहिक ४ पाठ्यघण्टाका दरले वार्षिक १२८ पाठ्यघण्टा मातृभाषा/स्थानीय विषय समावेश गरिएको छ ।

गतिशीलता र लचकता:

पाठ्यक्रम गतिशील हुनु पर्दछ । कतिपय सुरुमा निर्माण भएका स्थानीय पाठ्यक्रम बढी महत्वाकांक्षी भएर बनाइएका हुन सक्दछन् । शिक्षण प्रक्रियामा जाँदा ती व्यावहारिक र उपलब्धिमूलक भएनन् भने विद्यालयले त्यसका विषयवस्तु परिवर्तन गर्न सक्दछ । उदाहरणका लागि *कम्प्युटर साक्षरता र डिजिटल दुनियाँ* विषयवस्तुका लागि साधन स्रोत र कम्प्युटर जान्ने जनशक्ति नभएका विद्यालयहरूमा भने तोकिएका विषयवस्तुहरू अपेक्षित पढाउन नसकिने हुन्छ । विद्यालय र कक्षा शिक्षकले यस्तो बेला विषयवस्तु परिवर्तन गर्ने निर्णय लिनु पर्दछ । विद्यार्थीको अगुवाईमा सामूहिक उद्यमशील परियोजनाहरू पनि शिक्षकको लगनशीलता र विद्यालयको स्रोत साधन जोहो गर्ने क्षमतामा भर पर्दछ । तय गरिएको स्थानीय पाठ्यक्रमलाई लागू गर्न गरिएको सबै खाले प्रयत्नहरू असफल हुने भएपश्चात् मात्र त्यस्तो विषयवस्तु परिवर्तन गर्ने निर्णयमा पुगनु पर्दछ । त्यसैले पाठ्यपुस्तकका विषयहरू रणनीतिक उद्देश्य राख्ने भए तापनि स्थानीय परिवेशमा र अझ विद्यालयको आफ्नो विशिष्ट परिवेशअनुसार लचकदार पनि बनाउन आवश्यक छ ।

स्थानीय पाठ्यक्रम स्थानीय तहको सबै स्थानमा हुबहु हुनु पर्दछ भन्ने छैन । स्थानीय तहमा बनाइएको यो पाठ्यक्रमका आम विषय सबै विद्यालयलाई मिल्ने गरी तय गरिएको छ । यो पाठ्यक्रम पूरै स्थानीय तहका लागि भएकाले विद्यालयको अवस्था हेरी व्यावसायिक र सीपमूलक विषय पनि यसमा समावेश हुन सकोस् भन्ने उद्देश्य राखिएको छ । तर यो विषय विद्यालयको परिस्थितिमा भर पर्दछ । उदाहरणका लागि कुनै विद्यालय बजार क्षेत्रको नजिक छ तर पिउने पानीकै समस्या छ भने त्यहाँ तरकारी खेतीबारे पढाउन खोज्नु अनुपयुक्त हुन्छ । त्यस्तो ठाउँमा सिलाइबुनाइ या इलेक्ट्रोनिक जस्ता विषयवस्तु उपयुक्त हुन सक्दछ । त्यसैले पानी पर्याप्त भएको र विद्यालयसँग कृषियोग्य जमिनमा सहज पहुँच छ भने तरकारी खेतीलाई पनि स्थानीय पाठ्यक्रमको विषयवस्तुमा समावेश गर्नु बढी उपयुक्त हुन्छ । अझ यस्तो विषयवस्तुलाई स्थानीय र वाह्य बजारलाई दृष्टिगत गर्न सकिएमा स्थानीय तहबाटै समृद्धिको अभियानसँग पनि जोड्न सकिन्छ । यसले जनताको पोषण र जनजीविकामा सकारात्मक प्रभाव पार्दछ ।

बाँस प्रर्याप्त भएको स्थानमा बाँसका सामानहरू बनाउने विषयवस्तु, फलफूलको सम्भावना भएको ठाउँमा नर्सरी निर्माणका विषयवस्तु र अझ कतिपय स्थानमा कुखुरापालन, बाखापालनजस्ता विषयवस्तु पनि समावेश गर्न सकिन्छ । यसका लागि बिउ पुँजी, औजार, प्रविधि, सामूहिक व्यवस्थापन, परियोजना स्थल छनौट, बजार प्रबन्ध आदि गर्न विद्यालय प्रशासन, शिक्षक र अविभावक सबैले संयुक्त रूपमा व्यवस्थापकीय तथा उत्प्रेरक भूमिकाको कार्य गर्नु पर्दछ । स्थानीय पाठ्यक्रममा यस्ता विषयवस्तु समावेश गर्न र त्यसलाई परियोजनाका रूपमा विकास गर्न सामूहिक कार्यशैली र लगनशीलता आवश्यक हुन्छ । यसका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको विषय क्षेत्र कार्यान्वयनको पाटोलाई अझ विशिष्टीकरण र विस्तृतीकरण गर्दै जानु पर्दछ ।

शिक्षण विधि:

स्थानीय पाठ्यक्रममा शिक्षक व्याख्यान विधिलाई कम जोड दिइएको छ । यसमा विद्यार्थी केन्द्रित सिकाइ विधि अवलम्बन गरी छलफल, प्रश्नोत्तर, अवलोकन, दृश्यावलोकन, विषयवस्तु मन्थन, भूमिका अभिनय, प्रदर्शन, अध्ययन भ्रमण, अभ्यास आदि विधिलाई विशेष ध्यान दिइएको छ ।

स्थानीय पाठ्यक्रमका लागि तह अनुरूप शिक्षण सिकाइ विधिलाई अवलम्बन गर्नु पर्दछ । सिकाइ सहजीकरणका लागि तल्लो कक्षामा प्रदर्शन, अभिनय, भ्रमण अवलोकन, समस्या समाधान आदि विधिलाई ध्यान दिइनु पर्दछ भने माथिल्लो कक्षामा व्याख्यात्मक, छलफल, घटना खोज विधि, परियोजना विधि, शोधोन्मुख विधिलाई बढी जोड दिइएको छ ।

कतिपय अवलोकन गर्न सकिने परियोजनात्मक विधि कक्षा १ देखि ३ सम्म पनि सिकाइका लागि उपयुक्त हुन सक्दछ । जस्तै: पातको सोलीमा माटो राखी विउ उमाने । मस्तिष्क मन्थन विधिलाई चरणबद्ध रचनात्मक ढङ्गले गर्न सकेका सिकाइ सहज र दिगो पनि हुन्छ । यो माथिल्लो कक्षाका लागि बढी उपयुक्त हुन्छ । पाठ्यक्रमका कतिपय विषयवस्तुमा 'भनेर सिक्ने भन्दा देखेर सिक्ने देखेर सिक्नेभन्दा गरेर सिक्ने' दिगो सिकाइ पद्धतिलाई जोड दिन खोजिएको छ ।

भ्रमण अवलोकन विधि सबै कक्षाका लागि आवश्यक छ । यसलाई केवल भ्रमणका लागि मात्र नलिई तथ्यहरूको सङ्कलन, विश्लेषण र लेखन गर्ने गरी सञ्चालन गर्नु पर्दछ । मस्तिष्क मन्थन विधि समस्यालाई समाधान गर्न, गहिरो गरी बुझ्न र सिकाइ गर्न मद्दत गर्दछ । यो एकल र सामूहिक दुवै तवरले गर्न सकिन्छ । यसमा शिक्षकले विषयवस्तु र समस्यालाई अगाडी सारी सहजकर्ताको भूमिका खेल्नु पर्दछ । जिग्सा विधि सिकाइका लागि अर्को प्रभावकारी विधि हो । यसमा विज्ञ समूह र मातृ समूह तयार गरी सिकाइ आदान प्रदान हुन्छ । समान सोच भएका दुई जनाको जोडी बनाई उनीहरूको सिकाइ आदान प्रदान गर्ने अर्को प्रभावकारी विधि हो । स्थानीय पाठ्यक्रम अनुरूप शिक्षकले सिकाइ सहजीकरणका लागि विषयवस्तु र कक्षाको तह हेरी विभिन्न विधिको प्रयोग गर्न सक्दछन् ।

स्थानीय अन्वेषणात्मक सोधखोज विधिलाई यस पाठ्यक्रममा लागू गर्न खोजिएको छ । कक्षा कोठा, विषयवस्तु र शिक्षण विधिलाई सम्भव भएसम्म अपाङ्गमैत्री बनाउन ध्यान दिनु पर्दछ । दलित, जनजाति, छात्रा, अल्पसङ्ख्यक आदिको समावेशीकरणको पक्षलाई विशेष ध्यान दिइनु पर्दछ । स्थानीय खेलहरू पनि अपाङ्गमैत्री र समावेशी बनाउने प्रयास गर्नु पर्दछ । नौमूले गाउँपालिकामा ४७७ जना अपाङ्गता भएका मध्ये बालबालिका सङ्ख्या पुगनपुग आधा हुने भएकाले उनीहरूको अप्ठ्यारो र चासोलाई पनि सम्बोधन गर्नु पर्दछ । यसमा कक्षा शिक्षकले नै बालबालिकाको अपाङ्गताको स्थिति हेरी व्यावहारिक निर्णय लिनु पर्दछ ।

विद्यालयमा लामो विदा हुँदा विद्यार्थीलाई बोझिलो गृहकार्यभन्दा सिर्जनात्मक परियोजनाका कार्यलाई बढी प्राथमिकता दिइएको छ । यसमा उनीहरूलाई घर, परिवार तथा समुदायको काम, वातावरण, कृषि र अन्य जनजीविकाको कार्यसँग जोडेर गृहकार्यहरू दिनु पर्दछ । शिक्षण सिकाइलाई कक्षा कोठाभन्दा

वाहिर साथीभाइ, परिवार र समुदायसँग जोडेर सिक्ने तरिका बढी उपयुक्त हुन्छ। जस्तै: खाना बनाउने, सिलाइबुनाइ, तरकारी रोप्ने, नयाँ विरुवा रोप्ने, गमलामा फूल रोप्ने, सानो नर्सरी बनाउने आदि।

शिक्षण प्रक्रियालाई मूल्याङ्कन र मुल्याङ्कनलाई शिक्षणमा सुधार गर्ने गरी अगि बढाउनु पर्दछ। यसमा विद्यार्थीलाई प्राप्ताङ्कभन्दा चाहिएको कुरा सिक्यो या सिकेन भनी विशेष ध्यान दिइन्छ। कमजोर या नसिकेको विद्यार्थीलाई छुट्टै विशेष ध्यान दिई सिकाउनु पर्दछ। त्यसमा शिक्षकका साथै सिकिसकेका विद्यार्थीलाई नसिकेका विद्यार्थीलाई सिकाउने भूमिकामा लगाउँदा सिकाई बढी प्रभावकारी हुन्छ।

स्थानीय पाठ्यक्रमको समष्टिगत पक्ष:

नौमूले गाउँपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रममा वित्तीय साक्षरता, डिजिटल वा कम्प्युटर साक्षरता र नौलो व्यवसायिकता, उद्यमशीलता जस्ता राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिस्पर्धामा महत्व राख्ने विषयवस्तुहरू राखिएको छ। स्थानीय पाठ्यक्रममा यो किन जरूरी पत्थो भन्ने प्रश्न आउन सक्छ। राजधानी र केही सहरी क्षेत्रका निजी विद्यालयहरूले कम्प्युटर, भाषा (अङ्ग्रेजीबाहेक अरूपनि) र सरकारले तोकेको भन्दा थप पाठ्यक्रम बनाई आफ्नो विद्यालय र यसको उत्पादन उत्कृष्ट भएको प्रमाणित गर्न खोजिरहेका छन्। यसले हुने र नहुनेका बीचमा दुई खाले शिक्षा, दुई खाले उत्पादन र दुई खाले रोजगारीको अवस्था सिर्जना गरिदिएको छ। निश्चय नै गाउँ र सरकारी विद्यालयमा पढ्ने विद्यार्थीहरूमा समाज र संस्कृतिलाई बुझ्ने चेतना अभै कमजोर भइसकेको छैन। समस्या कहाँ छ भने उसले प्राप्त गरेको शिक्षाले न उसलाई अगाडिका लागि अध्ययनको बाटो दिन्छ न त अहिलेको बजार मागअनुसारको क्षमता प्रदान गर्दछ। आफूले गर्न सक्ने पेशा र उद्यमशीलताप्रति पिठ फर्काएर त्यो युवा प्राप्त शिक्षाबाट समाजको चेतना बन्ने स्वप्नमा उल्टो बाटो हिँडिरहेको छ। यस्तो अवस्थामा स्थानीय पाठ्यक्रममा समावेश गरिएको वित्तीय साक्षरता, नौलो उद्यमशीलता, व्यवसायिक शिक्षा, डिजिटल साक्षरता आदिले के गर्ने भनी रुमल्लिएको युवालाई अगाडिको बाटो देखाउन मद्दत गर्दछ। यो त कतै टाढाबाट आइरहेको जहाजको मस्तुलमा बलिरहेको लालटिनजस्तै हो।

त्यसैले स्थानीय कला, साहित्य, भूगोल, इतिहास जानेको विद्यार्थीले आफू जिउने बाटो चिनेर प्रतिस्पर्धी संसारमा सङ्घर्ष गरी अगि बढ्न सकोस् भन्ने उद्देश्यले उपरोक्त विषयवस्तु अगि सारिएको हो। यसमा *संसारलाई सोच्दै स्थानीय स्तरमा काम गर्ने (Think globally, act locally)* सोच प्रतिविम्बित भएको छ।

यसमा विस्तृत विषयका साथै सम्भावित पाठ शीर्षकलाई पनि राखिएको छ। स्थानीय परिस्थिति हेरी त्यसलाई अवलम्बन गर्न लचिलो बनाइएको छ। पाठ्यपुस्तक नै बनाउने चरणमा भने यसलाई निश्चित गरेर जानु पर्दछ।

विषयवस्तुको विविधता, फैलावट र गहिराइ बीच सन्तुलन:

स्थानीय पाठ्यक्रमलाई एकै खालको विषय जस्तो कला संस्कृति, कुनै एक व्यवसाय या जनजीविकामा मात्र केन्द्रित पनि गर्ने गरिन्छ। तर यहाँ नौमूले गाउँपालिकाका विद्यार्थी भाइबहिनीहरू स्थानीय ज्ञान सिप भएको बहुप्रतिभाशाली, नयाँ परिवेश बुझ्न सक्ने स्मार्ट र गरिखाने हुन सक्नु भन्ने उद्देश्यले स्थानीय पाठ्यक्रममा विविध विषयवस्तुहरूलाई समावेश गरिएको छ।

विषयवस्तुको विविधतासँगै त्यसको फैलावट र गहिराई बीच सन्तुलन कायम गरिएको छ । सानोबाट ठुलो कक्षा अनुसार क्रमशः विषयवस्तुलाई गाउँ, ठाउँ, स्थानीय तह, क्षेत्र, जिल्ला र कर्णाली प्रदेश तहमा समेत भौगोलिक क्षेत्रमा विस्तार र विविधीकरण भएको छ । उदाहरणका लागि सानो कक्षामा बालबालिका हुर्केको ठाउँको भूगोल, अलि माथिल्लो कक्षामा वडा हुँदै पालिका, फेरी जिल्ला र प्रदेशको भूगोल र यसका आयामहरूबारे जानकारी दिने गरी पाठ्यक्रम तयार गरिएको छ ।

विद्यालय शिक्षामा कम्प्युटर र प्राविधिक शिक्षाको पाठ्यक्रम छुट्टै भए तापनि यसमा कम्प्युटर र डिजिटल शिक्षालाई पाठ्य सामग्रीका रूपमा राखिएको छ । यसले एक अर्कालाई परिपुरण र पुनःताजगी गर्दछ । पेन्टिङ, टाइपिङ, आइटीका विश्वव्यापी नयाँ सन्दर्भहरू, एक्सलबाट डायग्रामहरू बनाउने, युट्युव र गुगलमार्फत् शैक्षिक सामग्री अध्ययन गर्ने जस्ता विषयहरू सिक्न सक्दा विद्यार्थीहरूलाई थप फाइदा नै पुग्दछ । स्थानीय पाठ्यक्रम परम्परागत र नयाँ कुरा दुवैको सङ्गम होस् भनेर यो पाठ्यवस्तु समावेश गरिएको हो । यो विरोधाभासपूर्ण हुँदैन । विद्यार्थीहरूले सिक्सकेका भए या शिक्षक र कम्प्युटर नै नहुने अवस्था भए यसलाई स्थानीय विद्यालयले अवस्था हेरी पाठ्यवस्तु पुनः संयोजन गर्न सक्नेछन् ।

नौमूले गाउँपालिकामा स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता किन ?

- स्थानीय पेशा, व्यापार र व्यवसायलाई प्रवर्द्धन गरी शिक्षालाई गरी खाने, व्यावहारिक र उत्पादनमुखी बनाउन ।
- केन्द्रीय पाठ्यक्रम वैज्ञानिक र विस्तृत भए तापनि स्थानीय विषयवस्तु, भावना र आवश्यकतालाई समेट्न सकेका हुँदैनन् । *थिंक ग्लोवली र एक्ट लोकली* भन्ने सोचअनुसार ग्रामीण क्षेत्र तथा स्थानीय तहहरूको विकास गर्न स्थानीय पाठ्यक्रम र शिक्षा आवश्यक छ ।
- स्थानीय भूगोल, इतिहास, कला, साहित्य आदिवारे नयाँ पुस्ताले जानकारी राख्न आवश्यक छ । आफ्नो धरातल विर्सिएर हाम्रा बालबालिका सामाजिक र योग्य मानिस बन्न सक्दैनन् ।
- विभिन्न क्षेत्रको स्थानीय ज्ञानले ऐतिहासिक, धार्मिक महत्त्वका स्थानीय सम्पदाहरूको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा कला संस्कृतिको उत्थान र विकास गर्न मद्दत पुग्दछ ।
- बजारीकरणले स्थानीय उत्पादन र स्रोत साधनलाई पूर्ण रूपमा पराधीन बनाउँदै गएकाले बजारसँग स्थानीय उत्पादन र स्रोत साधनको अधिकतम परिचालन गरी दोहोरो सम्बन्ध स्थापना गर्न आवश्यक छ ।
- *एक गाउँ एक उत्पादन र समृद्धि तलवाट* जस्ता सोचलाई कार्यरूप दिन स्थानीय पाठ्यक्रम र शिक्षा आवश्यक छ ।
- हाम्रा बालबालिका आत्मनिर्भर, आफैँ केही गरीखाने तथा श्रम र पेशाप्रति सम्मान गर्न सक्ने नागरिक बनाउन स्थानीय पाठ्यक्रम आवश्यक छ ।
- स्थानीयतालाई प्रदेशको पहिचान र सम्भावनासँग जोडी राष्ट्रिय एकीकृत भावमा एक सक्षम, दक्ष र समृद्ध नागरिक तयार गर्न ।

“हाम्रो नौमूले” शीर्षक किन ?

हाम्रो नौमूले गाउँपालिकामा भौगोलिक विशिष्टता, गौरवपूर्ण इतिहास, परम्परा र संस्कृति रहेका छन् । इतिहासको समयक्रममा पछौटेपन र अविकासको शिकार हुन पुगेको यो क्षेत्र पछिल्लो अवधिमा विस्तारै विकासको मूल प्रवाहमा आउन थालेको छ ।

यो गाउँपालिका तत्कालिन ७ वटा गा.वि.स.हरू नौमूले, चौराठा, द्वारी, बालुवाटार, सल्लेरी, तोली र कालिका मिलेर बनेको छ। यस गाउँपालिकाको केन्द्र नौमूले बजार लोहोरे खालाको छेउमा रहेको सानो रमणीय उत्पादनशील फाँटमा अवस्थित छ। यो क्षेत्रकै महत्वपूर्ण धार्मिक र प्राकृतिक स्थल नौमूलबाट यो पालिकाको नामकरण हुन गएको छ। यो पालिका दैलेख जिल्लाको उत्तर पूर्वी भूभागमा अवस्थित छ। यस गाउँपालिकाको उत्तरमा कालिकोट, पूर्वमा जाजरकोट, पश्चिम दक्षिणमा नारायण नगरपालिका, दक्षिणमा भगवतीमाई गाउँपालिका, पश्चिममा महावु गाउँपालिकासँग सिमा जोडिएको छ।

यो गाउँपालिकाको क्षेत्रफल २२८.८९ वर्ग कि.मि. रहेको छ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार नौमूले गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्या २०५८९ रहेको छ जसमा पुरुष १००३२ र महिला १०५५७ रहेको छ। विविधतायुक्त बसोबास भएको यस गाउँपालिकामा बाहुन, क्षेत्री, जनजाति, दलित, ठकुरी र अल्पसङ्ख्यकहरूको बसोबास रहेको छ। यस गाउँपालिकामा तोली, नौमूले, कालिका, द्वारी, बालुवाटार क्षेत्रमा जनजातिको घना वस्ती रहेको छ।

नौ वटा मूल भएको नौमूले, द्वारी भरना, तोली गुफा, तिनचुले हिमाल, मालिका बासुकी धारा, बासुकी गुफा, भुर्सु गुफा यो क्षेत्रका महत्वपूर्ण धार्मिक र प्राकृतिक पर्यटकीय स्थलहरू हुन्। यस गाउँपालिकाको कुल कृषि भूमि २९.८२ प्रतिशत रहेको छ जसमा लोहोरे नदी किनारमा केही दोमट बलौटे उत्पादनशील फाँटहरू रहेका छन् भने अन्य भूभागमा लेकाली उत्पादनशील माटो पाइन्छ। यहाँ नदी किनारमा ९८० मिटर देखि शुरु हुने न्यानो उपोष्ण कृषि फाँटहरू र उचाइ बढ्दै जाँदा ४९६८ मिटरसम्म समशितोष्ण हावापानीका क्षेत्रहरू पनि रहेका छन्। यस गाउँपालिकामा करिव १३८.९४ वर्ग कि.मि. वन क्षेत्र र २२.१३ वर्ग कि.मि. घाँसे क्षेत्र रहेको छ। यो कालीकोट र जाजरकोटको सिमा क्षेत्रमा घना रूपमा विस्तार भएको पाइन्छ। यहाँको वन जैविक विविधताले भरिपूर्ण मानिन्छ। यहाँको वनमा साल, सिसौ, जामुन, सल्लो, कटुस, उत्तिस देखि दुर्लभ दियार सम्मका वनस्पति पाइन्छन्। गैरकाष्ठ वन पैदावारमा टिमुर, कटुकी, चिराइतो, पदमचाल, पाखनवेद आदि जडीबुटीहरूका साथै वन्यजन्तुमा अति दुर्लभ रेड पाण्डादेखि बँदेल, चितुवा, स्याल, वन विरालो, भालु, कस्तुरी मृग समेत पाइने गरेको छ। यस गाउँपालिकामा कर्णाली प्रदेशकै सबैभन्दा पहिलो केन्द्रीय लाइनमा जोडिने २ वटा जलविद्युत आयोजनाहरू: द्वारी जलविद्युत आयोजना र पदमखोला जलविद्युत आयोजना सफलतापूर्ण सञ्चालनमा आएका छन् भने र अपर लोहोरे जलविद्युत आयोजना निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको छ। कर्णाली प्रदेशमा करिव ८ मेगावाट उत्पादन भएकोमा त्यसको अधिकांश हिस्सा नौमूले गाउँपालिकाको हुनु गौरवपूर्ण विषय हो। यहाँको चट्टानमा टुर्मालिन, काइनाइट र अन्य रत्नपत्थरहरू पाइएका छन्। यसैले यो गाउँपालिका जल, जंगल र जमिन तिनै दृष्टिकोणले धनी मान्न सकिन्छ।

विकास र प्रगतिशिल परिवर्तनको संघारमा रहेको यस गाउँपालिकाको थप प्रगति र उन्नतीका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्दछ। स्थानीय भाषिक र जातीय विविधता, प्राकृतिक स्रोत साधन, उब्जाउ जमिन, वनसम्पदा र खानीलगायत महत्वपूर्ण पर्यटकीय र धार्मिक स्थलहरू भएको यस गाउँपालिकामा 'हाम्रो नौमूले' शीर्षकमा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने विषयले अहम् महत्व राख्दछ।

स्थानीय पाठ्यक्रमको सामाजिक आर्थिक पक्ष:

हामीले हाम्रो इतिहास, भूगोल, भाषा, संस्कृतिप्रति गौरवबोध गर्नु पर्दछ । यी मानव समाजको विकासक्रममा विकसित अवयवहरू हुन् । तर यी सबै गौरवपूर्ण थिए र हुन्छन् भन्ने कदापि होइन । मानव इतिहासमा प्राकृतिक जीविकोपार्जनको युगमा विकसित संस्कृति र परम्पराहरू बढी न्यायोचित र समतामूखी देखिन्छन् । तर त्यहाँ पनि वैज्ञानिक सोचको अभावका कारण अन्धविश्वास थियो । दासयुग र सामन्तवादमा मानिस बढी हिंस्रक, स्तुतीगानमा रमाउने र अति असमान भू-स्वामित्वका कारण बढी शोषणयुक्त थियो । पुँजीवादले प्रविधि र पुँजीको विकासका कारण उत्पादक शक्तिको विकास, उत्पादन वृद्धि र व्यापार विविधिकरण जस्ता सकारात्मक विषयहरू ल्याए तापनि नाफा र पुँजीको अति केन्द्रीकरणका कारण आर्थिक विभेद चुलिएको छ । यो वर्गबीचमात्र होइन सहर र गाउँ, विकसित र विकासोन्मुख देशबीच पनि उत्तिकै मुखरित छ । मानव विकासको प्रक्रियामा इतिहासका सही र गौरवपूर्ण परम्परालाई मानिसले अगि बढाउँदै जान्छ । ती मानव समाजले विकास गरेका सामाजिक सम्पत्तिहरू हुन् । तर समाजलाई उन्नत र विकसित बनाउन अन्धविश्वास, कुरीति, कुसंस्कार चिर्दै जानु पर्दछ र सकारात्मक पक्षहरूलाई संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्दै जानु पर्दछ । स्थानीय पाठ्यक्रमले जातीय र लैङ्गिक विभेद, छुवाछुतजस्ता कुप्रथालाई हटाउन मद्दत गर्नु पर्दछ ।

हाम्रो कतिपय संस्कारले श्रम गर्ने परम्परालाई हेयका रूपमा हेरेको छ । हुन त वेदमा कृषिलाई उत्तम पेशा मानिएको छ । वेद लेखनका केही खण्डहरू मानिस प्राकृतिक उत्पादनको अवस्थामै रहेको बेला लेखिएको मानिन्छ । तर पछि दास र सामन्तवादले श्रम गर्नेलाई तल्लो जाति बनाइदियो । विचौलिया अर्थतन्त्रको द्रवदवासँगै कृषिपेशा गर्नेलाई दोस्रो दर्जाको पेशा ठान्न थालियो । यो दलाल पुँजीवादसँग जन्मिएको क्लर्क शिक्षा पद्धतिले दिएको नकारात्मक योगदान हो । नेपालको संविधानले सुनिश्चित गरेको समाजवादोन्मुख समाज निर्माण गर्न *गरिखाने शिक्षा*को विकास अनिवार्य शर्त हो ।

त्यसैले समाजवादोन्मुख समाज निर्माणका लागि प्रगतिशील र उद्यमशील पुँजीवादको विकास आवश्यक हुन्छ । यसले उत्पादक शक्तिलाई बढावा दिन्छ र उत्पादनमा वृद्धि गर्दछ । बढीभन्दा बढी उद्यमी र मेहनती हातहरूले व्यवसाय गर्दा समृद्धि तलबाट निर्माण हुन्छ र यो समतामूखी पनि हुन्छ । यसका लागि हामीले विद्यार्थीलाई विद्यालय शिक्षादेखि नै मानसिक र शारीरिक हिसावले दक्ष पार्नु पर्दछ ।

उदाहरणका लागि कलिला विद्यार्थीले स्थानीय पाठ्यक्रमअन्तर्गत सामुहिक तरकारी खेतीको योजना बनाउँदछन् । टोली नेतालाई कम्पोष्ट मल बनाउने जिम्मा छ । भदौ १५ देखि ३० गतेसम्म श्यामको वेर्ना तयार गर्ने जिम्मा छ । असोज १-२० गतेसम्म सिताले बारी खनेर तयार गर्ने र असोज १५-२० गतेसम्म रिताको विरुवा सार्ने जिम्मा छ । त्यस्तै अर्कोको पानी भराउने र सिँचाइ गर्ने, गोड्ने आदि जिम्मा छ । पुरुष महिला सबै जातिले काम बाँडेर गरेका छन् । यसले परियोजना सामुहिक ढङ्गले गर्ने तरिका सिकाउँदछ । उत्पादित तरकारी केही आफै प्रयोग गरेर पोषणयुक्त खाना उनीहरूले प्राप्त गर्दछन् । त्यसमाथि केही बेचेर स-सानो खर्च पनि जोहो हुन्छ । तर यसबाट उनीहरूले सिकेको जो अनुभव हो त्यसले भविष्यका दिनमा म केही आफै गर्न सक्छु भन्ने आत्मविश्वास जगाई दिन्छ । 'हाम्रो नौमूले' नामक यस स्थानीय पाठ्यक्रमले पनि हाम्रा बालबालिका, समाज र देशलाई रूपान्तरण गर्न सक्दछ ।

साधारण उद्देश्यः

हाम्रो नौमूले पाठ्यक्रममा तय गरिएका विषयहरूको शिक्षण सिकाइपछि, विद्यार्थीहरू निम्नलिखित कुराहरूमा सक्षम हुनेछन् :

- १) नौमूले गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति, भू-बनौटबारे व्याख्या गर्न ।
- २) स्थानीय इतिहासबारे वर्णन गर्न ।
- ३) स्थानीय जनसाङ्ख्यिक अवस्था जातजातिको अवस्थाबारे विवरण प्रस्तुत गर्न ।
- ४) स्थानीय विविध संस्कृति र संस्कारको सबल पक्ष सहित यसको महत्त्व दर्शाउन र कतिपय कुसंस्कारहरू सुधारको आवश्यकताबारे बताउन ।
- ५) स्थानीय कला साहित्यका बारेमा आधारभूत जानकारी हासिल गर्न ।
- ६) महत्त्वपूर्ण स्थानीय अभिलेखहरू र तिनको महत्त्व बताउन ।
- ७) स्थानीय ज्ञान, सीप, प्रविधिको पहिचान गरी त्यसको महत्त्व दर्शाउन ।
- ८) स्थानीय परम्परागत तथा प्राकृतिक उपचार विधि प्रयोगमा ल्याउन ।
- ९) स्थानीय प्राङ्गारिक खाद्य पदार्थको पोषण महत्त्वबारे बताउन ।
- १०) परम्परागत स्थानीय खेल र मनोरञ्जनमार्फत् बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक विकासमा सघाउ पुर्याउनका साथै सम्बन्धित क्षेत्रको प्रवर्द्धन र विकास गर्न ।
- ११) स्थानीय पर्यावरण र जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित बोट विरुवा, जनावर, जलचर, रामसार क्षेत्र आदिको संरक्षणको आवश्यकताबारे बताउन र छानिएका नमुना संरक्षण अभियानमा सहभागी भई पर्यावरण संरक्षणबारे व्यावहारिक ज्ञान हासिल गर्न ।
- १२) स्थानीय पर्यटकीय सम्भावना बारे जानकारी गराई आवश्यक आधार तय गर्न ।

शीर्षक : हाम्रो नौमूले

पाठ्यक्रमको प्रकृति: व्यावहारिक बुझाई

पूर्णाङ्क: १००

कक्षा: १

उतिर्णाङ्क: २०+२०

पाठ्यभारः ५ घण्टा

पाठ्य घण्टा: १६० घण्टा

परिचय:

यो पाठ्यक्रम नौमूले गाउँपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रम “हाम्रो नौमूले” कक्षा १ का लागि तयार गरिएको हो । यसमा आफू बस्ने ठाउँ र वडा, वरिपरिको वातावरण, स्थानीय ठाउँका नामहरू, स्थानीय बोटविरुवाका नाम, गाउँमा मनाउने चाडपर्वका नाम, आफ्ना आमा, बुबा, बाजे, बज्यैका नाम, घरका परिवारका सदस्यको नाम, चराचुरुङ्गी, फलफूलको नाम, नातेदारको नाम, घर र वरीपरीको स्थान, मन्दिर, तरकारीका नामहरू आदि भन्ने, लेख्न र त्यसका बारेमा बताउन सक्नेछन् । संस्कृतिसँग सम्बन्धित वस्तुहरू, घरायसी प्रयोगका सामग्रीहरू, बारीमा उत्पादन हुने वस्तुहरू, घरपालुवा र जङ्गली जनावरहरू आदि चिन्ने, नाम बताउन र लेख्ने सिकाइका साथै बालबालिकालाई व्यावहारिक ढङ्गले सिकाइ अभिवृद्धि गरिने छ । बालबालिकालाई चित्रहरू चिन्ने, कोर्ने सिकाइने छ । यसमा मूलतः स्थानीय चीजवस्तु, ठाउँ, उत्पादनहरू समावेश गरी सिकाइ केन्द्रित विधि अवलम्बन गरिने छ । यसमा ठाउँ, वस्तु, सिकारूको सम्बन्ध व्यावहारिक ढङ्गले स्थापना गरी सिकाइ शिक्षण गरिएको हुन्छ ।

कक्षागत उद्देश्यहरू:

यो पाठ्यांशको सिकाइ शिक्षणपश्चात् बालबालिकाहरू निम्न सिकाइ गर्न सक्षम हुनेछन्:

- १) आफू जन्मेको, बसेको स्थान र अन्य वरिपरिको चौतारा, मन्दिर, पाटी पौवा, विद्यालय र महत्त्वपूर्ण स्थानको नाम भन्ने, त्यसको अवस्थिति इङ्गित गर्न र लेख्न सक्नेछन् ।
- २) आफ्नो वरिपरिको बोटविरूवा, फलफूल, तरकारी, जनावर, चराचुरुङ्गी आदि चिन्न, नाम भन्ने र लेख्न सक्नेछन् ।
- ३) सांस्कृतिक चाडपर्व जस्तै दशैं तिहार लगायत स्थानीय चाडहरूको छोटो परिचय दिन सक्नेछन् ।
- ४) स्थानीय बाजाहरू दमाह, मादल, हुड्को, सनाई, नरसिन्हा, शङ्ख, घण्ट आदिको नाम भन्ने र लेख्न सक्नेछन् ।
- ५) घरमा बन्ने परिकारहरू, वरिपरिको जडिवुटीहरू, मसलाहरूको सूची बनाउन सक्नेछन् ।
- ६) आफ्नो कक्षामा भएका साथीभाइहरूको उपस्थिति अनुसार स्थानीय जातजातिको सूची बनाउन सक्नेछन् ।
- ७) वरिपरिका चीजवस्तुहरूका सामान्य विशेषता सहितको अक्षर सिकाइ र अङ्क गणना सिकाइ गर्न सक्नेछन् ।
- ८) आफ्ना बाजे, बज्यै, मामा, वरिपरिका साथीभाइ आदिको नाम भन्ने, लेख्न र उनीहरूका बारेमा केही भन्ने सक्नेछन् ।
- ९) स्थानीय सामान्य खेलहरू (जस्तै: चिउ मुसी चिउ) साथीभाइहरूसँग मिलेर खेल्न सक्नेछन् ।
- १०) बालबालिकालाई स्थानीय लोक लयमा रहेका रमाउने, सुताउने, भुलाउने गीतहरू आंशिक रूपमा बताउन सक्नेछन् ।
- ११) स्थानीय चिजवस्तु, घरपालुवा जनावर, चराचुरुङ्गी, घर आदिको गोलाकार, अर्धाकार, सरल रेखिय सामान्य चित्रहरू बनाउन सक्नेछन् ।
- १२) वालुवा माटो, भाटाकुटीबाट घरकुटी बनाउने, नाचगान गर्ने, माटोको डल्ला र रोटी बनाउने, जनावर चरा बनाउने जस्ता बाल सिर्जना र कलात्मक सम्बेग अभिवृद्धि गर्ने कार्यहरू गर्न सक्नेछन् ।
- १३) जलवायु परिवर्तनका बारेमा सामान्य जानकारी हासिल गर्नेछन् ।

नौमूले गाउँपालिका
स्थानीय पाठ्यक्रम

२०८०

विषय: हाम्रो नौमूले

कक्षा: १

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम तथा विस्तृतीकरण

पाठ	सिकाइ उपलब्धी/विशिष्ट उद्देश्य	विस्तृतीकरण (सिकाइ उपलब्धी र विषयवस्तु)	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य घण्टा
१. स्थानीय भूगोल (हाम्रो गाउँ राम्रो गाउँ या स्थानीय परिवेश हेरी विशेष स्थानको पनि शीर्षक राख्न सकिनेछ)	क) आफू बसेको ठाउँको नाम, आफ्नो जन्म स्थल, वडा नं., गाउँपालिका र जिल्लाको नाम बताउन ।	- आफू बसेको टोल वरिपरिका बस्ती र टोल, वन जङ्गल, पानी धारा रहेको ठाउँ । - आफ्नो वडा र टोलको नाम । जस्तै: बालुवाटार, भरिखान, सल्लेरी, नौमूले बजार, भुर्सु, तोली आदि स्थानबारे भन्न र लेख्न सक्नेछन् ।	<ul style="list-style-type: none"> • तपाईं कहाँ बस्नुहुन्छ भनेर सबैलाई पालैपालो सोध्ने र आएको उत्तरलाई कालोपाटी/सेतोपाटीमा टिप्ने । • आफू बस्दै आएको गाउँपालिकाको नाम नौमूले भनी भन्न, चिन्न र लेख्न लगाउने । • नजिकैमा कुनै चर्चित स्थान भएमा त्यसको पनि जानकारी गराई टिपोट गराउने । जस्तै: लोहरे खोला, द्वारी भरना, चमलाय, चौराठा, भुर्सु थान, लाम्पाटाको गुफा आदि । 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिका र विद्यालय रहेको वडाको नक्सा • स्थानका फोटोहरू सम्भव भएसम्म । 	<ul style="list-style-type: none"> • कक्षामा गरिएको क्रियाकलापको आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने । 	१५
	ख) नौमूलेमा पर्ने अन्य ठाउँहरूका नाम बताउन र यस बारेको गीत गाउन ।	- नौमूलेका विभिन्न ठाउँहरूको नाम जस्तै: तोली, द्वारी, चमलाय, पैती, बालुवाटार, भरिखान, सल्लेरी, चौराठा, कालिका, चेप्टेदिमुरे आदि । आफू बस्दै आएको गाउँपालिकाको नाम ।	<ul style="list-style-type: none"> • सम्भव भएसम्म विद्यार्थीलाई विद्यालय वरपरका ठाउँहरू घुमाउन लिने । • सल्लेरी, चौराठा, पैती, भुर्सु थान, लोहरे खोला, नौमूले बजार, द्वारी भरना, नौमूले हाइड्रोपावर आदिका तस्वीरहरू देखाउने र 	<ul style="list-style-type: none"> • भिडियो क्लिप र तस्वीरहरू 	<ul style="list-style-type: none"> • तस्वीरहरू देखाएर विभिन्न ठाउँहरूको नाम सोध्ने । जस्तै: यो कुन ठाउँ हो ? तपाईं बस्ने ठाउँको नाम के हो ? सल्लेरी कता 	

			<p>कखगघ...बाट अक्षर सुरु गरी भन्न लगाउने (जस्तै: सबाट सल्लेरी ब बाट बालुवाटार आदि)</p> <ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय ठाउँहरूलाई जोडेर बनाएको गीत गाउन लगाउने । • सम्भव भएसम्म ती स्थानहरूको भिडियो क्लिप पनि देखाउने । • विद्यालय वरपर उनीहरूले गरेको भ्रमणका डिजिटल क्लिपहरू र फोटोहरू देखाउने र कक्षा कोठामा टाँस्ने । 		<p>पर्दछ?औलाले देखाउनुहोस् ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय ठाउँहरू जोडिएको बाल गीत गाउने छन् । 		
<p>२.स्थानीय समाज र जनजीविका (मेरा बा-आमा या मेरो घर परिवार)</p>	<p>क)आफ्नो र आमाका भन्न परिवारको भन्न र सक्नेछन् ।</p>	<p>बुबा-बारेमा घरका नाम लेख्न सक्नेछन् ।</p>	<p>- आमा बुबाको नाम र उनीहरूले गर्ने काम - घरका परिवारको नाम - उहाँहरूले के के गर्नु हुन्छ भन्नेबारे या उहाँहरूको कामबारे छलफल ।</p>	<p>• बालबालिकालाई आमाबुबाका नामहरू भन्न लगाउने र बोर्डमा लेख्ने ।</p> <p>• आमाबुवाले के के गर्नुहुन्छ भनी छलफल गर्ने ।</p> <p>• आमाबुबाको स्नेह भल्कने गरी एउटा गीत रची गाउन लगाउने ।</p> <p>• परिवारका अन्य सदस्यका नामहरू क्रमशः भन्न लगाउने र बोर्डमा लेख्ने ।</p> <p>• उहाँहरू के के गर्नुहुन्छ भनी क्रमश विद्यार्थीलाई भन्न लगाउने ।</p>	<p>आमा बुबा र परिवार भल्कने चित्रहरू ।</p>	<p>आमाबुबाको नाम कापीमा लेख्नुहोस् । आमाबुबाको गीत गाएर सुनाउनुहोस् ।</p>	२०

<p>हाम्रा खेतीबालीहरू</p>	<p>नौमूलेमा उब्जनी हुने कुनै ५ वटा अन्नबालीहरूको नाम बताउन र यस बारेको छोटो बालगीत गाउन सक्नेछन् । नौमूलेमा उब्जनी हुने कुनै ५ वटा तरकारीहरूको नाम बताउन र लेख्न । त्यसका बारेमा एउटा गीत बनाई गाउन ।</p>	<p>नौमूलेमा उब्जनी हुने अन्नबालीहरू: धान, गहुँ, कोदो, मकै, जौ आदि । नौमूलेमा उब्जनी हुने तरकारीहरू:आलु, घिरौंला, प्याज, चिचिण्डा, भाजीको साग, लसुन, मुला, फर्सी, तिते करेला, भण्टा आदि ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • तपाईंले आज विहान के के खानु भयो भनी सबै विद्यार्थीहरूसँग सोध्ने । • तपाईंले खाने रोटी गहुँ, मकै, कोदो केवाट बन्छ भनी छलफल गर्ने । भात केवाट बन्छ भनी छलफल गर्ने । • आफ्नो घरमा भएका अन्नहरू थोरै थोरै लिएर आउन भन्ने । • विद्यार्थीहरूले लिएर आएका अन्नहरू देखाएर कक्षामा छलफल गराउने । • स्थानीय अन्नका बारेमा रचिएको बाल गीत समूहगत या पालैपालो गाउन लगाउने । • नजिकैको बजार वा खेतबारीमा लिएर विभिन्न अन्नबालीको अवलोकन गर्न लगाउने र त्यसका बारेमा सामान्य परिचय दिने । • विद्यार्थीहरूलाई आफूले खाने तरकारीको नाम भन्ने लगाउने । • विद्यार्थीहरूले भनेको तरकारीको नाम सेतोपाटी/कालोपाटीमा टिप्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> • धान, मकै, गहुँ, जौ, कोदो वा चित्रहरू । • वास्तविक तरकारी र तरकारीका तस्वीरहरू । 	<ul style="list-style-type: none"> • तपाईंको ठाउँमा उब्जनी हुने अन्नबालीहरूको नाम भन्नुहोस् । • शिक्षकले विद्यार्थीलाई सहभागी बनाई घरमा भएका अन्नहरू खाली कागजमा टाँस्न लगाई तल त्यसको नाम लेख्न लगाउने (परियोजना कार्य) । • घरमा खाने तरकारीहरूको सूची तयार गर्नुहोस् । • कुन तरकारीको पात कस्तो हुन्छ भनी कपीमा टाँस्न गृहकार्य दिने । 	
----------------------------------	---	--	--	--	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> ● बजारमा देखेका तरकारीहरूको नाम पनि भन्न लगाउने । ● घरमै पाउने र अन्तबाट किनेर ल्याउनु पर्ने तरकारीहरू देखाउने । ● विद्यार्थीहरूलाई आफूले खाने एउटा एउटा तरकारीको टुक्रा (जस्तै पिँडालु, मुला, भण्टा आदि) विद्यालयमा ल्याउन भन्ने र सामुहिक छलफल गर्ने । ● विद्यार्थीलाई गाउँघरमा फल्ने अन्नवाली या तरकारीबारेमा एउटा बाल गीत समूहगत र पालैपालो गाउन लगाउने । 			
(हाम्रा फलफूलहरू)	नौमूलेमा उब्जनी हुने कुनै ५ वटा फलफूलहरूको नाम बताउन, लेख्न र त्यसका बारेमा बाल गीत गाउन ।	- नौमूलेमा उब्जनी हुने फलफूलहरू: आँप, अमिलो, किमु, काफल, चुत्रा, अम्बा, बेडुला, कागती, सुन्तला ।	<ul style="list-style-type: none"> ● विद्यार्थीहरूलाई आफूले खाने फलफूलका नाम भन्न लगाउने । ● विद्यार्थीहरूले भनेको फलफूलको नाम सेतोपाटी/कालोपाटीमा टिप्ने । ● स्थानीय फलफूल देखाएर छलफल गर्ने । ● स्थानीय स्तरमा पाउने फलफूलहरूको चित्र कोर्न लगाउने । ● सबै विद्यार्थीलाई एक एक वटा 	<ul style="list-style-type: none"> ● अमिलो, किमु, काफल, चुत्रा, अम्बा, नासपती, बेडुला, सुन्तलाका पात, फलहरू वा चित्रहरू । 	<ul style="list-style-type: none"> ● नौमूलेमा उब्जनी हुने फलफूलको नाम भन्नुहोस् । ● यो पात कुन फलफूलको हो भन्नुहोस् । ● आफूलाई मन पर्ने फलफूलको चित्र बनाउनुहोस् । ● बाल गीत पालैपालो गाउनुहोस् । 	

			<p>फलफूलको पात या फल ल्याएर आउन लगाउने र कक्षामा छलफल गर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ● विद्यार्थीलाई गाउँघरका फलफूलबारे बाल गीत गाउन लगाउने । 			
३)स्थानीय इतिहास (हाम्रा मन्दिर र देउताका थानहरू या स्थान हेरी मेरो मालिका मन्दिर या अन्य कुनै राख्ने)	क) आफ्नो वरिपरि रहेका प्रमुख मन्दिर र देउताका थानहरू र प्राचीन स्थलको नाम बताउने ।	- नौमूलेमा प्रमुख मन्दिरहरूको नाम जस्तै: भुर्सुको थान, जगनाथको थान, भावसैनी थान, मस्टोको थान आदि ।	<ul style="list-style-type: none"> ● तपाईंको घर वरपर कुन मन्दिर छ ? भनी प्रश्न सोधी विद्यार्थीले भनेका मन्दिरहरूकोनाम सेतोपाटी/कालोपाटीमा टिप्ने र समूह छलफल गर्ने । ● विद्यालय नजिकको धार्मिक स्थलमा भ्रमण गराउने र छलफल गर्ने । ● सम्भव भएसम्म मन्दिर र प्राचीनस्थलको तस्वीर देखाई त्यसको अवस्थिति, त्यो के हो र कस्तो अवस्थामा रहेको छ र त्यहाँ के गरिन्छ भन्ने कुरा बताउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● मन्दिरहरूका तस्वीरहरू ● नजिकबाट दृश्यावलोकन । 	<ul style="list-style-type: none"> ● भ्रमण गरी पृष्ठपोषण दिने । ● नौमूलेका प्रमुख धार्मिक स्थलको नाम भन्नुहोस् । ● नौमूलेकामन्दिरहरू र देउताका थान फोटा देखाउने र नाम कापीमा लेख्न लगाउने । 	१५
४) जनसाङ्ख्यिक बर्णन र जातजातिको अवस्था (जातजातिको सुन्दर	नौमूलेमा पाइने विभिन्न जातजाति (थर)को सूची तयार पार्ने ।	- नौमूलेमा पाइने विभिन्न जातजाति (थर) जस्तै: बाहुन, क्षेत्री, दमाई, कामी,मगर, गुरुङ, ठकुरी आदि ।	<ul style="list-style-type: none"> ● तपाईंको थर के हो ? तपाईंको साथीको थर के हो ? भनी सोध्ने । ● कक्षामा भएको थरहरूको सूची तयार पार्ने लगाउने । ● समूह विभाजन गरी नौमूलेमा 	<ul style="list-style-type: none"> ● फ्लास कार्ड (शब्द पट्टी) को प्रयोग । 	<ul style="list-style-type: none"> ● नौमूलेमापाइने कुनै चार थरहरूको नाम बताउनुहोस् । ● आफ्नो नाम, थर र ठेगाना लेख्नुहोस् र सबैले देख्नेगरी 	१५

फूलबारी)			<p>पाइने विभिन्न ७ जाति (थर) को सूची बनाउन लगाउने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • विद्यार्थीको घर वरपर बसोबास गरेका कुनै ४ जाति (थर) हरू टिपेर ल्याउन लगाउने । • आफ्नो परिचय दिने तरिका सिकाउन शिक्षकले आफ्नो नाम, जात (थर), वडा नं., टोलको नाम समेत बोर्डमा लेखी परिचय दिने शैली प्रदर्शन गर्ने । • विद्यार्थीहरूलाई आ-आफ्नो परिचय दिन लगाउने । • विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो परिचय कपीमा लेख्न लगाउने । 		आफ्नो सिटका अगितिर राख्नुहोस् ।	
<p>५ रीतिरिवाज र संस्कृति:</p> <p>क) चाडपर्वहरू</p> <p>ख) लोक बाजाहरू</p> <p>ग) लोक भाकाहरू</p> <p>(हाम्रा बाजा हाम्रो ताल)</p>	<p>क) उनीहरूले मनाउने चाडपर्व, लोक बाजाहरू, भाकाहरू कखरा र अआइईसँग जोडेर लोकलयमा भन्न सक्नेछन् । तिनका बारेमा गीतहरू अक्षर र अङ्क सिक्ने गरी गाउन</p>	<p>- दशैं, तिहार, माघी, तीज, चैते दशैं, क्रिसमस् बारेका बाल गित र यस सम्बन्धी चित्रहरू ।</p> <p>- लोक बाजाहरूलाई क, ख र अ, आ सँग जोडेर गित (जस्तै द बाट दमाह, स बाट सहनाई, म बाट मादल आदि ।</p> <p>- लोक भाकामा क, ख, ग तथा अ, आ, इ, ई गीत तयार गरी गाउन लगाइने छ ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • लोक भाकामा क ख ग तथा अ आ इ ई गीत तयार गरी गाउन लगाइने छ । • लोक बाजाहरूलाई क ख ग घ र अ आ इ इ सँग जोडेर लयवद्ध गाउन लगाउने । • सम्भावना भएमा स्थानीय बाजाहरू दमाहा, मादल, मुँचुङ्गा, बासुरी, सहनाइ आदि देखाएर चिन्न 	<p>- गीतहरू कार्ड बोर्डमा चित्र सहित तयार गर्ने ।</p> <p>- क, ख, ग, घ लाई स्थानीय रीतिरिवाज र संस्कृतिसँग जोडिएका कार्ड बोर्ड र चित्रहरू ।</p>	<p>- के हुन्छ भन्नुहोस् ?</p> <p>स बाट ? सहनाई</p> <p>ज बाट ? जमरा</p> <p>द बाट ? दमाहा</p> <p>आदि ।</p> <p>- चाडवाड र गतिविधिको जोडा मिलाउनुहोस् । जस्तै: दशैं माला तिहार</p>	१५

	सकनेछन् ।		लगाउने ।	- दशै तिहारमा प्रयोग हुने पात, जौ, फुलहरू आदि ।	तरुलमाधी जमरा । - कखगघ को देउडा गाउनुहोस् ? - दशैमा के के गरिन्छ भन्नुहोस् ?	
लोक भाकामा कखरा या लोक भाकामा एक दुई	ख) लोक भाकाका केही बाह्रखरी र अड्कहरू भन्नु सकनेछन् ।	- स्थानीय लोक भाकामा क, ख, ग, घ र १, २, ३, ४ का केही लाइनहरू । - सम्बन्धित बालबालिका पढाउन मगर, खाम र स्थानीय भाषाको पनि यथासक्य प्रयोग गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ● शिक्षकले क ख ग घका स्थानीय र लोक भाकामा मिलाई बोर्डमा लेख्ने छन् । कबाट कलश, खामे ख, गोडाजस्तो ग, घर जान्या घ, सिंगाने ड, चडीचुच्या च, पोल्ठ्या छ, जाड्ड्या ज (केवल उदाहरणका लागि यसलाई लोक लयमा पनि बनाएर लयमा सिकाउन सकिन्छ) । ● आफूले लयमा गाएर र विद्यार्थीलाई पनि गाउन लगाउने छन् । ● शिक्षकले १, २, ३, ४.....लाई लोक भाकामा मिलाई पाटीमा लेख्नेछन् र गाउन लगाउने छन् । ● शिक्षकले सबैभन्दा लय जान्ने विद्यार्थीलाई छनौट गरी उसको नेतृत्वमा अरुलाई गाउन लगाउने छन् । 	<ul style="list-style-type: none"> ● क ख ग घ र १, २, ३, ४ का रेकर्ड गितहरू कार्ड बोर्डमा यससँग सम्बन्धित दुई तीनवटा स्थानीय लोक भाकाका गीतहरू । 	<ul style="list-style-type: none"> ● विद्यार्थीलाई क ख ग घ र १, २, ३, ४ लोक भाकामा भन्नु लगाइने छ । 	१५

			<ul style="list-style-type: none"> ● शिक्षकले लोक भाका आफैले वा कुनै लोक भाका जान्ने मानिसको सहायताले लोक भाकामा (सम्भव भएमा दुई तीनवटा देउडा) गीतको रचना गरी ल्याउने छन् । ● भृकुटे मगर र खाम मगर भाषामा पनि यसलाई लयमा भनाउन सकिएमा शिक्षकले प्रयास गर्ने । ● भृकुटे र खाम भाषालाई पनि सुरुमा उपयोग गर्न प्रयास गर्ने । 			
<p>६) स्थानीय पर्यावरण र जलवायु परिवर्तन</p> <p>(मेरो वनपाखा, खोला नाला या हाम्रा वन्यजन्तु या हाम्रा चराचुरुङ्गी)</p>	<p>क) आफ्नो वरिपरि रहेका वन र बोटविरुवा, पानीका स्रोत, चराचुरुङ्गी, जीवजन्तु, किटपतङ्ग आदिको नामहरू बताउन र लेख्न सक्नेछन् ।</p> <p>ख) तीनका बारेमा सामान्य परिचय दिन सक्नेछन् ।</p> <p>ग) जलवायु परिवर्तनका बारे भन्न सक्नेछन् ।</p>	<p>- वन, बोटविरुवा वा घाँसका नामहरू, नदी या खोला, माछा, चराका प्रकार जस्तै गिद्ध, घुघुती (दुकुर), सन्टेली (डाँग्रे), गौथली आदिका नामहरू, जीवजन्तु जस्तै स्याल, साइणो (दुम्सी), भ्यागुतो, साप (सर्प), छेपाडो (छेपारो), फट्याङ्ग्रा आदिको सूची र छलफल ।</p> <p>- जस्तै द्वारीको लेकाली क्षेत्रका विद्यार्थीलाई टिमुर, कटुकी, पदमचाल्ना, पाचऔले , सतुवा चिराइतो, पाखनवेद, हडाजुडो आदि सम्भव जडीबुटी बारे जानकारी दिने र चिनाउने ।</p> <p>- कुनै स्थान विशेषमा हुने मौसमी अवस्थाको धेरै वर्षहरूको औसत</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● फरक फरक विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो वरिपरिका तालतलैया, खोलानाला बोट विरुवा, चराचुरुङ्गी, जीवजन्तु, किटपतङ्गको नाम सम्भेर भन्न लगाउने । ● छुटेका नामहरू अर्को विद्यार्थीलाई भन्न लगाई पाटीमा टिप्ने । ● विद्यार्थीहरूलाई वरिपरिको स्थानमा अवलोकन भ्रमणका लागि लिने र सम्भावित भेटिएका चराहरू, किटपतङ्ग, जनावर, माछा, आदि अवलोकन गराउने र तीनका छोटो परिचयात्मक छलफल गराउने । ● विद्यालय नजिकैको खाली जमिनमा विभिन्न पातहरू र स-साना 	<ul style="list-style-type: none"> ● चित्र र फोटोहरू ● सम्भव भएसम्म छोटो भिडियो क्लिप । ● पातका सोली, विभिन्न वनस्पतीका बिउ विजन, माटो आदि । ● खोला, पानीका मुहान, चरा र वन्यजन्तुका बासस्थान, पहिरो र भू-क्षय भएको स्थानका चित्रहरू 	<ul style="list-style-type: none"> ● तपाईंले देखेका ५ वटा चराहरूको नाम भन्नुहोस् र कापीमा लेख्नुहोस् । ● के तपाईंले जङ्गली जनावर देख्नु भएको छ ? यदि छ भने त्यसबारे थाह भएको कुरा बताउनुहोस् । ● तपाईंले देखेको किडाकिरमिला, किटपतङ्गको सूची बनाउनुहोस् ? ● तपाईंको घर 	१५

		<p>अवस्थामा देखिएको परिवर्तनलाई विद्यार्थीलाई बुझाउने ।</p>	<p>हाँगाहरू, ढुङ्गा माटो सङ्कलन गर्न लगाउने, त्यसका जीवजन्तु बनाउने र त्यसकै खोला, डाँडा सहितको एउटा कृतिम पर्यावरण बनाउन लगाउने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ● एउटा बाह्रमासे फूल वा सागको १, २ दाना बिउ उपलब्ध गराई सानो सालको पातको सोली गमलामा रोप्न लगाउने र लाइन लगाएर त्यहाँ राख्ने । विद्यार्थीलाई दैनिक पानी हाल्न लगाउने । ● उनीहरूले आफैले बनाएको बाल खेलौना पर्यावरण मैत्री नमुना देखाउँदै वरिपरिका प्राणी, जीवजन्तु र रुख विरुवा, माटो, पानी आदि किन एक अर्काका लागि महत्वपूर्ण छन् भनी बताउने । ● लोहोरे नदि, चराका बासस्थान, बाढी पहिरो गएको स्थान लगायतका ठाउँहरूका चित्र देखाएर पहिले र अहिलेको जलवायु परिवर्तनले गर्दा भएको असरका बारे चित्र देखाउने । 		<p>वरिपरि भएका १० वटा जङ्गली विरुवाका पातहरू टिप्नुहोस् र कापीमा टाँसेर तल तिनको नाम लेख्नुहोस् ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ● घरवरपर बाढी र पहिरोले असर गरेका कुनै तीन ओटा ठाउँको नाम लेख्नुहोस् । 	
--	--	---	---	--	--	--

<p>७) स्थानीय ज्ञान र सीप (गाउँका मेहेनती दाइहरू या स्थान विशेष हेरी सिकर्मी दाइ, टमाटा दाइ आदिको छुट्टै शीर्षक पनि बनाउन सकिन्छ)</p>	<p>क) स्थानीय ज्ञान र सिपको विकास र प्रयोग गरिरहेका कम्तिमा ५ वटा समुदायको पेशा र काम भन्न सक्नेछन् ।</p>	<p>- टमाटा (तामाका भाँडाकुँडा बनाउने), आरने (फलामका भाँडाकुँडा बनाउने), सुनार (सुनका गहना बनाउने), कँसेरो (काँसका भाँडाकुँडा बनाउने), सिकर्मी, डकर्मी, जडिवुटीबाट औक्तोमूलो गर्ने (वैद्य) मानिस, सुल्या या मादल बनाउने वादी दाइ आदि ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● विद्यार्थीलाई स्थानीय तहमा भएका विभिन्न पेशाहरू बारे सोध्दै कालोपाटीमा लेखेर सूची बनाउने । ● ती कहाँ कहाँ बस्दछन् र के काम गर्दछन् भनी विद्यार्थीलाई छलफलमा सहभागी गराउने । ● ती मानिसहरू को-को हुन् नाम समेत भन्न लगाइ उनीहरू के गर्दछन् भन्ने बारेमा थाह भएको विद्यार्थीबाट भन्न लगाउने । ● शिक्षकले विद्यार्थीले थाह पाएका या सुनेका ती मानिसको पेशा, ज्ञान, सिप र कामबारे सरल तरिकाले विद्यार्थीलाई बताउने । ● ट बाट टमाटा दाइ, आबाट आरने दाइ, कबाट कँसेरा दाइ आदि लयमा गाउन सिकाउने । ● सम्भव भएमा उनीहरूको नाम र काम जोडी रमाइलो गीत तयार गरी गाउन लगाउने । 	<p>चित्रहरू सम्भव भए पेशाको छोटो भिडियो क्लिपहरू । सम्भव भएमा उनीहरूले उत्पादन गरेका सामग्रीहरू ।</p>	<p>टमाटा, कसेरा आदिले बनाउने चीजवस्तुको चित्रहरू विभिन्न पेशा र कामको जोडा मिलाउन लगाउने । नौमूले गाउँपालिकामा स्थानीयहरू संगलन रहेका ५ वटा पेशाका नाम लेख्नुहोस् । पेशा गर्ने दाइहरूको गीत गाउनुहोस् ।</p>	<p>१५</p>
<p>८) परम्परागत र प्राकृतिक उपचार विधि (हाम्रो ओक्तोमूलो)</p>	<p>क) आफ्नो वरिपरि भएका ५ वटा जडिवुटी चिनेर नाम भन्न र लेख्न</p>	<p>समयो, उपासे (उडुसको औषधी) अमला, गुर्जो, रिद्धा, विरालगानो, बर्रो, बडियाल, मालु दालचिनीतितेपाती, बेसार, घोडामर्चो, ताम्पाते, दुबो, घोडा</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● शिक्षकले विद्यार्थीलाई स्थानीय तहमा पाइने विभिन्न जडिवुटीका फोटा या चित्र देखाउँदै चिन्न लगाइने छ । कालोपाटीमा स्थानीय तहमा पाइने जडिवुटीको नाम 	<p>जडिवुटीका बुटा, पात, हाँगा । जडिवुटीको चित्र र नाम सहितको</p>	<p>तपाईंको घर वरिपरि पाउने ५ वटा जडिवुटीका पात कापीमा टाँस्नुहोस् र तल त्यसको नाम</p>	<p>१५</p>

	सक्ने छन् । ख)स्वास्थ्यका लागि पानीको ३ वटा उपयोगिता बताउन सक्नेछन् ।	टापें, टिमुर, गिठा, आँक, जामुन, भाँकेमिलो, चुत्रो, काउलो, टिमुरआदि । सरसफाइ गर्न, सफा पानी पिउँदा शरीरलाई हुने फाइदा, तातो पानीमा खुट्टा डुबाउदाको फाइदा, हात धुने तरिका आदि । पानी खेल्ने (खोला, नदी, चोविल्टा आदिमा) ।	टिपिने छ र भन्न लगाइने छ । ● विद्यालयको वरिपरि विद्यार्थीलाई लिएर जाने घर वरिपरि पाइने जडीबुटी चिनाउने र सङ्कलन गरेर ल्याउने । ● सफा पानी किन पिउने बताउने (तातो पानी उमालेर सेलाउने), मुख र दाँत सफा गर्ने र विद्यार्थीलाई साबुन पानीले सफासँग हात धुन सिकाउने (एक जनालाई हात मुख धुने विधि प्रदर्शन गरेर देखाउन लगाउने) । ● पानीमा पौडी खेल्नु राम्रो तर फोहर पानी, बाढी आएको बेला, गहिरो गल्छीमा किन जानु हुँदैन भनी सिकाउने । कुनै दुर्घटनाको उदाहरण पेश गरी बालबालिकालाई सम्झाउने ।	फल्यास कार्ड ।	लेख्नुहोस् । जडिबुटीको देउडामा गीत गाउनुहोस् ।	
९) स्थानीय खेल र मनोरञ्जन (यसमा केही नयाँ खेलहरू सिर्जना गर्न सकिने छ ।) (नानीका खेलहरू)	क) विद्यार्थीले चिउ मुसी चिउँ, डण्डीबियो, गिरि, चच्चु, घौ, खूटटे, गोट्टा, सिन्की लुकाई, यतियति पानी गंगा रानी,	चिउ मुसी चिउँ जस्ता समावेशी खेलहरू खेलाउने । साना बालबालिकालाई कसैले जित्ने या हार्ने, छुने र अछुत हुने खेलहरू जस्ता खेल नखेलाउने । एकले अर्कोलाई पानी दिँदै जान्छ र पिउँदै जान्छ । पानी सकिँदा उसले पानी लिन जानु पर्दछ । (यसले	● मुसाको चित्र सहितको चिउ मुसी चिउँ गीत लेखिएको फल्यास कार्ड । ● शिक्षकले गीत भन्ने छ र खेल्ने तरिका सिकाउने छ । ● विद्यार्थीहरूले खेल खेल्नेछन् ।	मुसाको चित्र सहितको चिउ मुसी चिउँ गीत लेखिएको फल्यास कार्ड ।	विद्यार्थीले मिलेर खेल खेल्नेछन् ।	२०

	<p>टोपी लुकाउनेजस्ता मनारेञ्जनात्म खेल खेल्न सक्नेछन् ।</p> <p>ख) सबै हाँस्ने खेल खुशी हुने खेलहा हा हा ।</p> <p>ग) पानी पिउने खेल</p>	<p>छुवाछुतजस्तो भावनालाई बाल्यकादेखि नै हटाउन मद्दत गर्छ ।</p> <p>1)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय तहमा सबै हाँस्ने र रमाइलो गर्ने खेल विकास गर्ने ● गिलास या सानो अम्बरामा पानी एक कुनाबाट पिउन सुरु गरिन्छ, पानी नजुठाइ र नपोखिकन पिउनु पर्छ, उसले अर्कोलाई दिँदै जान्छ र जहाँ सकिन्छ उसले पानी बाहिर लिन जानु पर्दछ । 			
--	--	--	--	--	--	--

सिकाइ सहजीकरण विधि तथा प्रक्रिया

विद्यार्थीहरूलाई शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप गर्नका लागि विद्यार्थीको उमेर, कक्षा, रुची, विषयवस्तु, ठाउँ विशेष अनुसार फरक-फरक विधि र प्रक्रिया अपनाउनु पर्दछ । सहि विधि र प्रक्रिया अपनाउन सकिएन भने सिकाइ उपलब्धीमूलक हुन सक्दैन । स्थानीय पाठ्यक्रममा भएका विषयवस्तु सिकाइ प्रभावकारी बनाउन विद्यार्थी केन्द्रित विधिलाई जोड दिनु पर्दछ । त्यसैले स्थानीय पाठ्यक्रमको शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापका लागि प्रयोगात्मक विधि, छलफल तथा अन्तरक्रिया विधि, परियोजना कार्य, क्षेत्र भ्रमण, अवलोकन, सोधखोज, नमुना प्रदर्शन, प्रश्नोत्तर विधि, भूमिका निर्वाह, समूह कार्य जस्ता सिकाइ सहजीकरण विधि तथा प्रक्रिया अवलम्बन गर्न सकिनेछ ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कन

विद्यार्थीले के-कति सिके भन्ने कुराको मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने आवश्यकता हुन्छ । सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया पश्चात पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका उद्देश्य/सिकाइ सक्षमता हासिल भए वा भएन भनी लेखाजोखा गर्नु नै मूल्याङ्कन हो । विद्यार्थी मूल्याङ्कन आन्तरिक र वाह्य गरी २ किसिमका छन् । तर कक्षा १ देखि ३ सम्म आन्तरिक मूल्याङ्कनका साधनहरू प्रयोग गरी मूल्याङ्कन गर्न उपयुक्त ठानिएको छ ।

क) आन्तरिक मूल्याङ्कन:

आन्तरिक मूल्याङ्कन अन्तरगत दैनिक उपस्थिति, गृह कार्य, कक्षा कार्य, प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य, सामुदायिक कार्य, अतिरिक्त क्रियाकलाप, एकाई परिक्षा, मासिक तथा त्रैमासिक परीक्षा जस्ता मूल्याङ्कनका साधनहरूको प्रयोग गर्न सकिनेछ । निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनको प्रक्रियाद्वारा आन्तरिक मूल्याङ्कन गरिनेछ । कक्षा १-३ सम्म आन्तरिक मूल्याङ्कनको भार १०० प्रतिशत हुनेछ ।

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनसम्बन्धी अभिलेख प्रक्रिया

मूल्याङ्कनका लागि निर्णयात्मकका साथसाथै निर्माणात्मक या सुधारात्मक विधिलाई ध्यान दिनु पर्दछ । यसका लागि निरन्तर मूल्याङ्कन विधिलाई विशेष जोड दिइने छ । निरन्तर मूल्याङ्कनका लागि कक्षा कार्य, गृहकार्य, परियोजना कार्य, व्यवहार परिवर्तन, विद्यार्थी हाजिरी, विद्यार्थी सिर्जनशिलता, लिखित र मौखिक प्रश्नोत्तर, कक्षागत सहभागिता, छोट्टा परिक्षा, विद्यार्थी कार्यको प्रदर्शन र घटना अभिलेखलाई राखिने छ । विद्यार्थीको उपलब्धी मूल्याङ्कनलाई १-४स्केलमा मापन गरिने छ ।

यस मूल्याङ्कन प्रक्रियामा निम्नानुसार विद्यार्थीहरूका प्रगति अभिलेख राख्नु पर्नेछ:

- १) उद्देश्यगत आधारमा विद्यार्थीलाई कक्षामा सिकेका कुरालाई अनुसूची १ अनुसारको फारममा तोकिएका मापदण्डका आधारमा १ देखि ४ वटा रेजा (√) चिन्ह लगाउने ।
- २) अति उत्तम सिकेकालाई ४ वटा रेजा (√√√√) उत्तम सिकेकालाई ३ वटा रेजा (√√√) र सामान्य सिकेकालाई २ वटा रेजा (√√) र कमजोर लाई १ रेजा (√) दिने ।
- ३) कमजोर सिकेको विद्यार्थीका लागि थप विशेष सिकाई र सामान्यका लागि सुधार आवश्यक हुन्छ । उत्तम श्रेणी उद्देश्य अनुरूप सिकाई भएको भन्ने बुझिन्छ भने अति उत्तम श्रेणी भनेको विशिष्ट सिकाई भएको उत्कृष्ट विद्यार्थी भन्ने बुझिन्छ ।

क्र.सं.	मापदण्ड	अति उत्तम	उत्तम	सामान्य	कमजोर
१.	कक्षा कार्य (कक्षा सहभागिता)	√√√√	√√√	√√	√
२.	परियोजना कार्य	√√√√	√√√	√√	√
३.	व्यवहार परिवर्तन	√√√√	√√√	√√	√
४.	सिर्जनात्मक कार्य	√√√√	√√√	√√	√
५.	हाजिरी	√√√√	√√√	√√	√
६.	गृह कार्य	√√√√	√√√	√√	√
७.	लिखित तथा मौखिक प्रश्नोत्तर	√√√√	√√√	√√	√
८.	घटना अभिलेख	√√√√	√√√	√√	√

३. उद्देश्यगत आधारमा रेजा दिइसकेपछि हरेक त्रैमासिकमा रेजाका आधारमा विद्यार्थीहरूलाई निम्नलिखित तरिकाले क, ख, ग, घश्रेणीमा छुट्याउने:

८०-१०० प्रतिशतसम्म क श्रेणी

६०-७९ प्रतिशतसम्म ख श्रेणी

४०-५९ प्रतिशत ग श्रेणी

४० देखि तल घ श्रेणी

५. उद्देश्यगत रेजाहरूलाई प्रतिशत निकाल्ने तरिका

$$\text{सूत्र: रेजा प्रतिशत} = \frac{\text{विद्यार्थीहरूले पाएका जम्मा रेजा}}{\text{जम्मा पढाई भएको उद्देश्य सङ्ख्या} \times १५} \times १००$$

उदाहरण (क) कुनै एक विषयमा प्रथम त्रैमासिकसम्म पढाई भइसकेका उद्देश्य सङ्ख्या = ६ वटा

कुनै एउटा विद्यार्थीले उक्त विषयमा प्राप्त गरेको रेजा सङ्ख्या = ६० वटा

सूत्र अनुसार हिसाव गर्दा

$$\text{रेजा प्रतिशत} = \frac{६०}{६ \times १५} \times १००$$

उक्त विद्यार्थीको रेजा प्रतिशत ६६.६६ भयो ।

त्यसकारण उक्त विद्यार्थीको श्रेणी “ख” भयो ।

माथिको प्रक्रियाबाट क, ख, ग र घ श्रेणी पनि निकाल्न सकिने ।

६) उद्देश्यगत रूपमा सिकेका कुरा मूल्याङ्कन गर्दा उद्देश्य क्रमले निर्दिष्ट गरेका सिकाइ उपलब्धिहरू पूरा भए नभएको हेनुपर्ने छ ।

७) निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन फाराम नं. २ (अनुसूची २) मा उद्देश्यगत निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनको रेजालाई बुँदा नं. ४ अनुसार क, ख, ग र घश्रेणीमा र लिखित र मौखिक उपलब्धी मापनको अङ्कसाथ राख्ने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

८) अनुसूची १ र २ अनुसारको सिकाई अभिलेख फारम विद्यालय आफैले तयार गर्नु पर्नेछ ।

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन अभिलेख फर्मको ढाँचा

विद्यार्थीको नाम

कक्षा:

रोल नं.:

शैक्षिक वर्ष:

विद्यालयको नाम र ठेगाना:.....

निरन्तर मूल्याङ्कनका लागि विद्यार्थीको पहिचान:.....

विद्यार्थीको वैयक्तिक र पारिवारिक विवरण:

विद्यार्थीको घरको ठेगाना:

आमाको नाम:

पेशा: सम्पर्क नं.....

बाबुको नाम:

पेशा:..... सम्पर्क नं.:.....

आमाबाबु बाहेक कसैले अविभावकत्व लिएको भए,

नाम:

पेशा:..... सम्पर्क:.....

विद्यार्थीसँगको नाता:.....

विद्यार्थी भर्ना मिति:.....

नोट: निरन्तर विद्यार्थीको मूल्याङ्कनका लागि व्यक्तिगत अभिलेख राख्नु आवश्यक हुन्छ ।

विद्यार्थी प्रगति विवरण

शैक्षिक शत्र.....

विद्यालयको नाम: श्री.....

विद्यार्थीको नाम:.....कक्षा..... रोल नं.:.....

विषय	(निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन श्रेणी क, ख, ग र घ)			आवधिक उपलब्धि स्तर (लिखित तथा मौखिक परीक्षाको आधारमा अङ्क दिने । तर यो अङ्क कक्षा उत्तीर्णका लागि नभएर विद्यार्थीको प्रगति अभिलेख र प्रगति प्रतिवेदनका लागि मात्र हुनेछ ।)					
	प्रथम त्रैमासिक	दोस्रो त्रैमासिक	वार्षिक परीक्षा	प्रथम त्रैमासिक		दोस्रो त्रैमासिक		वार्षिक परीक्षा	
				पूर्णाङ्क १०	प्राप्ताङ्क	पूर्णाङ्क ३०	प्राप्ताङ्क	पूर्णाङ्क ६०	प्राप्ताङ्क
नेपाली									
अङ्ग्रेजी									
गणित									
सामाजिक अध्ययन सिर्जनात्मक कला									
विज्ञान, स्वास्थ्य र शारीरिक शिक्षा									
स्थानीय विषय/मातृभाषा									
जम्मा									

कक्षा शिक्षक:..... रुजु गर्ने:.....

प्रधानाध्यापकको दस्तखत:.....

सन्दर्भ सामग्री:

जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापन, अक्सफाम, २०२३ ।

नमुना स्थानीय पाठ्यक्रम-२०७७ । सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश नं. १ । नेपाल सरकार ।

नेपालका विद्यालय शिक्षाका लागि राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप-२०६३ । पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर । शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल सरकार ।

नेपालको संविधान (२०७२) ।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप-२०७१ । पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर । शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल सरकार ।

विभिन्न स्थानका नमुना स्थानीय पाठ्यक्रमहरू ।

विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप-२०७६ । पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर । शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल सरकार ।

स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना, नौमूले गाउँपालिका, दैलेख (आ.व. २०७८/७९-२०८२/८३) ।

स्थानीय पाठ्यक्रम स्रोत र प्रशिक्षण सामग्री-२०६७ । पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर । शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल सरकार ।

स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास तथा कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहका सरकारी निकायहरूका लागि अभिमुखीकरण निर्देशिका-२०७७ पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर । शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल सरकार ।

अनुसूचीहरू

अनुसूची: १

हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.द्वारा नौमूले गाउँपालिका, दैलेखका कक्षा १-८को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि गरिएको गाउँपालिका स्तरिय अन्तरक्रिया कार्यक्रमको उपस्थितीको प्रतिलिपि र तस्बिरहरू:

नौमूले गाउँपालिका, दैलेखका सामुदायिक विद्यालयका लागि कक्षा (१-५ सम्म) को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि
गाउँपालिका स्तरिय अन्तरक्रिया कार्यक्रम

आयोजक: हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि., ललितपुर सहयोग: नौमूले गाउँपालिका, दैलेख

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, नौमूले दैलेख
२०७८ साल चैत्र १८ गते

उपस्थिती:

क्र.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	इमेल	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
७	भद्र कुटा मगर	नौमूले गा.पा.	गा.पा. उपाध्यक्ष		९८४८३४३०	
८	अमूल सिंह	नौमूले गा.पा.	गा.पा. उपाध्यक्ष			
९	नेशनल कलेज		प्रमुख उपाध्यक्ष	neshionalcollege2049@gmail.com	९८४१०५९६९	
१०	मास्टर काल	सिक्पानी का.वि.	प्रा.वि.	byarsudyan@icli.com	९८४९५५९९९	
११	भक्त खड्गपुर चन्द	जनता प्रा.वि.	प्रा.वि.	gmeil.com	९८४९५५९९९	
१२	नगान्दु व. सिंह	भैरव गा.वि.नौमूले	प्रा.वि.		९८४९५५९९९	
१३	देवकनडा टु खत्री	भैरव गा.वि.नौमूले	प्रा.वि.		९८४९५५९९९	
१४	अमलकुमार शम्शर	भैरव गा.वि.नौमूले	प्रा.वि.	tekk@kathmandu2036@gmail.com	९८४९५५९९९	
१५	दत्त श्याम शर्मा	भैरव गा.वि.नौमूले	प्रा.वि.	Dhawal Dattam@gmail.com	९८४९५५९९९	
१६	जीपाल शर्मा	लोकेश्वर गा.वि.नौमूले	प्रा.वि.		९८४९५५९९९	
१७	पद्म शर्मा	नौमूले गा.पा.	प्रा.वि.	padamsharma1177@gmail.com	९८४९५५९९९	
१८	शिवलाल शर्मा	नौमूले गा.वि.नौमूले	प्रा.वि.		९८४९५५९९९	
१९	कल शर्मा	नौमूले गा.वि.नौमूले	प्रा.वि.		९८४९५५९९९	
२०	सुन शर्मा	नौमूले गा.वि.नौमूले	प्रा.वि.		९८४९५५९९९	

नौमुले गाउँपालिका, दैलेखका सामुदायिक विद्यालयका लागि कक्षा (१-५ सम्म) को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि

गाउँपालिका स्तरिय अन्तरक्रिया कार्यक्रम

आयोजक: हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा. लि., ललितपुर

सहयोग: नौमुले गाउँपालिका, दैलेख

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, नौमुले दैलेख

२०७८ साल चैत्र १८ गते

उपस्थिती:

क्र.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	इमेल	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१५	रत लक्ष्मी शर्मा	नौमुले गा.पा.६	स्वयंसेवा	-	९८५५५५५५५५	[Signature]
१६	आशुता कुमारी थापा	नौमुले - ६ दैलेख	व्य. समूह	-	९८५५५५५५५५	[Signature]
१७	गंगा थापा	नौमुले - ६ दैलेख	व्य. समूह	-	९८५५५५५५५५	[Signature]
१८	किराना गुरुङ	गोगनापानी - ६	व्य. समूह	-	-	[Signature]
१९	नारायण शर्मा	नौमुले गा.पा.७	विद्यालय सामाजिक जम्मा	-	९८५५५५५५५५	[Signature]
२०	शशिमानि पौडेल	नौमुले गा.पा.७	व्य. समूह	-	९८५५५५५५५५	[Signature]
२१	डिजासरा थापा	नौमुले गा.पा.७	विद्यालय	-	९८५५५५५५५५	[Signature]
२२	कारिष्ठा कु. विजय	नौमुले गा.पा.७	व्य. समूह	-	९८५५५५५५५५	[Signature]
२३	दिवा डिला	नौमुले गा.पा.७	व्य. समूह	-	९८५५५५५५५५	[Signature]
२४	रत लक्ष्मी शर्मा	नौमुले गा.पा.७	व्य. समूह	-	९८५५५५५५५५	[Signature]
२५	यशुविन्दु शर्मा	नौमुले - ६ दैलेख	व्य. समूह	-	९८५५५५५५५५	[Signature]
२६	मानविकार - चौधरी	नौमुले - ६ दैलेख	व्य. समूह	-	९८५५५५५५५५	[Signature]
२७	गंगाराम थापा	नौमुले - ६ दैलेख	व्य. समूह	-	९८५५५५५५५५	[Signature]
२८	शशावती शर्मा	नौमुले - ६ दैलेख	व्य. समूह	-	९८५५५५५५५५	[Signature]

नौमूले गाउँपालिका, दैलेखका सामुदायिक विद्यालयका लागि कक्षा (१-५ सम्म) को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि
गाउँपालिका स्तरिय अन्तरक्रिया कार्यक्रम

आयोजक: हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि., ललितपुर
सहयोग: नौमूले गाउँपालिका, दैलेख
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, नौमूले दैलेख
२०७८ साल चैत्र १८ गते
उपस्थिती:

क्र.सं.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	इमेल	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
२१	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-३	प्र.क.क.		९८२४३१०१६४	[Signature]
२२	सुभाष बस्नेत	नौमूलेगाउँ-२	प्र.प्र.		९८२४३१०१६४	[Signature]
२३	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-१	निर्देशिकाको कार्यालय		९८२४३१०१६४	[Signature]
२४	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-२	प्र.प्र.		९८२४३१०१६४	[Signature]
२५	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-३	कार्यक्रम व्यवस्थापक, HSKL		९८२४३१०१६४	[Signature]
२६	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-४	कार्यक्रम व्यवस्थापक, HSKL		९८२४३१०१६४	[Signature]
२७	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-५	कार्यक्रम व्यवस्थापक, HSKL		९८२४३१०१६४	[Signature]
२८	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-६	कार्यक्रम व्यवस्थापक, HSKL		९८२४३१०१६४	[Signature]
२९	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-७	कार्यक्रम व्यवस्थापक, HSKL		९८२४३१०१६४	[Signature]
३०	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-८	कार्यक्रम व्यवस्थापक, HSKL		९८२४३१०१६४	[Signature]
३१	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-९	कार्यक्रम व्यवस्थापक, HSKL		९८२४३१०१६४	[Signature]
३२	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-१०	कार्यक्रम व्यवस्थापक, HSKL		९८२४३१०१६४	[Signature]
३३	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-११	कार्यक्रम व्यवस्थापक, HSKL		९८२४३१०१६४	[Signature]
३४	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-१२	कार्यक्रम व्यवस्थापक, HSKL		९८२४३१०१६४	[Signature]
३५	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-१३	कार्यक्रम व्यवस्थापक, HSKL		९८२४३१०१६४	[Signature]
३६	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-१४	कार्यक्रम व्यवस्थापक, HSKL		९८२४३१०१६४	[Signature]
३७	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-१५	कार्यक्रम व्यवस्थापक, HSKL		९८२४३१०१६४	[Signature]
३८	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-१६	कार्यक्रम व्यवस्थापक, HSKL		९८२४३१०१६४	[Signature]
३९	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-१७	कार्यक्रम व्यवस्थापक, HSKL		९८२४३१०१६४	[Signature]
४०	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-१८	कार्यक्रम व्यवस्थापक, HSKL		९८२४३१०१६४	[Signature]
४१	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-१९	कार्यक्रम व्यवस्थापक, HSKL		९८२४३१०१६४	[Signature]
४२	सुभाष बस्नेत	चिखलेगाउँ-२०	कार्यक्रम व्यवस्थापक, HSKL		९८२४३१०१६४	[Signature]

तस्बिरहरू

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा अवधारणा पत्र प्रस्तुत गर्दै हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सीका कार्यकारी निर्देशक मोहन शाही

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा सुभाष सहित आफ्नो भनाई राख्दै निवर्तमान गा.पा. अध्यक्ष भदे बुढा मगर

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा आफ्नो धारणा राख्दै गा.पा. निवर्तमान उपाध्यक्ष अमृता सिंह

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा आफ्नो भनाई राख्दै गा.पा. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत रेशम बुढा

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा आफ्नो सुभाब सहित आफ्नो भनाई राख्दै शिक्षा शाखा प्रमुख अनिशा थारु

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा आफ्नो सुभाब सहित आफ्नो भनाई राख्दै शिक्षा शाखा प्रा.स. देवेन्द्र कठायत

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा सहभागी विद्यालयका प्र.अ., शिक्षक प्रतिनिधि, जनप्रतिनिधिहरू र सरोकारवालाहरू

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा सहभागी विद्यालयका प्र.अ., शिक्षक प्रतिनिधि, जनप्रतिनिधिहरू र सरोकारवालाहरू

अनुसूची: २

हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.द्वारा नौमूले गाउँपालिका, दैलेखका
कक्षा १-८को स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौदामाथि
सुभाष सङ्कलन कार्यक्रमको उपस्थितीको प्रतिलिपि, माइन्टको प्रतिलिपि र तस्बिरहरू:

नौमूले गाउँपालिका, दैलेखका आधारभूत तह कक्षा (१-८ सम्म) का विद्यालयका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौदामाथि

सुभाष सङ्कलन कार्यक्रम

आयोजक: हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि., ललितपुर

सहोपदेशक: NCCSP (दोस्रो चरण)
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, नौमूले दैलेख

२०८० साल जेष्ठ ३२ गते

सहयोग: नौमूले गाउँपालिका, दैलेख

उपस्थिती:

क्र.सं.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	इमेल	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१	दिव्य सुब्बा	नौमूले गा.पा.	गाउँपालिका अध्यक्ष	01062595@gmail.com	९८५३२४३१६	
२	पद्मवन्त सुब्बा	वि.न.पा.३ सुब्बा	विद्यार्थी		९८६५७२२१९	
३	रेशम कर्ण सुब्बा		प्रमुख शिक्षक	resham.budha2043@gmail.com	९८५१०५१७६	
४	देवेन्द्र कर्ण सुब्बा	वि.न.पा.४, दैलेख	गाउँपालिका अध्यक्ष	devendra.karn2043@gmail.com	९८५१५११०८	
५	गोविन्द कर्ण सुब्बा	नौमूले-२, दैलेख	गाउँपालिका अध्यक्ष	thapeshherbhadary443@gmail.com	९८५४१११९	
६	सुष्मा कुमारी सुब्बा	नौमूले १, दैलेख	गाउँपालिका अध्यक्ष	Rupeshmagar22@gmail.com	९८५५९६९१	
७	रुकुमा कुमारी सुब्बा	नौमूले २, दैलेख	गाउँपालिका अध्यक्ष		९८५२५१६७१	
८	निशा सुब्बा	१-१	गाउँपालिका अध्यक्ष		९८५१५११९१	
९	अम्बिका सुब्बा	नौमूले ४, दैलेख	गाउँपालिका अध्यक्ष		९८६४७७१४३३	
१०	शाहिना सुब्बा	नौमूले २, दैलेख	गाउँपालिका अध्यक्ष		९८६६९७७१०	
११	रुकुमा सुब्बा	नौमूले २, दैलेख	गाउँपालिका अध्यक्ष	tekkhatari2036@gmail.com	९८५४५४९४०९	
१२	सुष्मा सुब्बा	नौमूले २, दैलेख	गाउँपालिका अध्यक्ष	salaminora2042@gmail.com	९८५९९२६६६	
१३	उषा सुब्बा	नौमूले १, दैलेख	गाउँपालिका अध्यक्ष	Khanal upendra09@gmail.com	९८५२५१२०२	
१४	सुष्मा सुब्बा	नौमूले १, दैलेख	गाउँपालिका अध्यक्ष	dhannu5266@gmail.com	९८५२०६२०६२०६	
१५	जोषी सुब्बा	नौमूले २, दैलेख	गाउँपालिका अध्यक्ष	Khadka Pradipta@gmail.com	९८५४८६४६९	

नौमुले गाउँपालिका, दैलेखका आधारभूत तह कक्षा (१-८ सम्म) का विद्यालयका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौदामाथि

सुभाष सङ्कलक कार्यक्रम

आयोजक: हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि., ललितपुर
सहजिकरण: NCCSP (दोस्रो चरण)
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, नौमुले दैलेख
२०८० साल जेष्ठ ३२ गते

सहयोग: नौमुले गाउँपालिका, दैलेख

उपस्थिती:

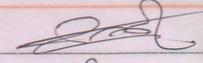
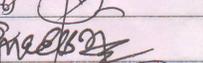
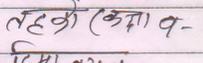
क्र.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	इमेल	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१६	दल बहादुर पुन मगा	नौमुले-२ दैलेख	प्र.प्र.		९८५७०९०९८	COM
१७	तारक बहादुर शिवा	" - " - "	प्र.प्र.	bpun10@gmail.com	९८४८२७७२११	
१८	मान बहादुर रावल	" - " - "	प्र.प्र.	byakulyatti81@gmail.com	९८४९९४३९९	
१९	अर्जुन शैका मगर	" - " - "	नि.प्र.प्र.		९८२४५२०४४०	91888
२०	अर्जुन प्र. शर्मा	" - " - "	प्र.प्र.	ayyum prasad sharma@gmail.com	९८८७९६५८२	97090121
२१	गंगाधर बस्नेत	नौमुले-२ दैलेख	प्र.प्र.	520444@gmail.com	९८५५७०२०८५	91221
२२	शिव बहादुर खत्री	नौमुले-२	प्र.प्र.	46@gmail.com	९८९९७९९६	97090121
२३	शिव लाल शर्मा	नौमुले-२	प्र.प्र.		९८०४५६०४०९	91221
२४	शर्मा बहादुर रावल	नौमुले-२	प्र.प्र.		९८६५३२४२५८	91221
२५	पद्म बहादुर शर्मा	नौमुले-२ दैलेख	प्र.प्र.		९८४८३९००९	97090121
२६	लाल बहादुर खत्री	सुर्खेत-९	अ.प्र.प्र.	lalitbaha@gmail.com	९८५०५४३०	97090121
२७	भगत ब. शर्मा	सुर्खेत-५	प्र.प्र.	ishakuri47@gmail.com	९८४७७७३९८	97090121
२८	चन्द्र शर्मा	नौमुले-२	प्र.प्र.		९८४७२९३९७१	97090121
२९	गोपी शर्मा	नौमुले-२	"		९८९९६५३९९	97090121
३०	मोहन कुमार शर्मा	चण्डेश्वर (नौमुले-२) दैलेख	कार्यकारी अध्यक्ष HSE, Chitpur	mokan.studi@gmail.com	९८५९९९९९९९	97090121

माइन्टको प्रतिलिपिहरू

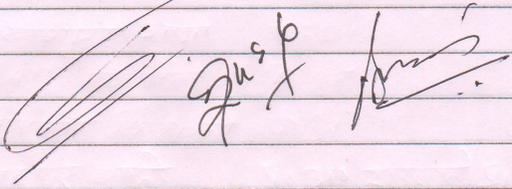
आज मिति २०८० साल जेष्ठ ३२ गतेका दिन नौमूले गा.पा.को सहयोग, NCCSP (कोरोना) को सहमिशनमा हिमालयन सिन्ड्रोम केन्सलरी प्रा.लि. ललितपुरले तय पारेको नौमूले गा.पा.को आधारभूत तह (बच्चा ५-८ वर्ष) को स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम महसुसको सुझाव संकलन कार्यक्रम गाउँपालिका सदरघर श्री इविराम सुकेदीको प्राथमिकता नमूले होटल, नौमूले खनामा तर्फैले समातिप्रवर्ग उपस्थितिमा सम्पन्न गरको छ।

क्र.सं.	नाम	उपास्थिती	संस्था
१)	इविराम सुकेदी	उपबन्ध, नौमूले गा.पा.	
२)	रेखमबहादुर बुढा	उपबन्ध, पञ्चायतिय अधिकृत, नौमूले गा.पा.	शुभ
३)	पद्मबहादुर बुढा	विषय विज्ञ (स्थानीय पाठ्यक्रम)	शुभ
४)	देवेन्द्र बहादुर बहापत	प्राध्यापक	शुभ
५)	शेरबहादुर पामा	म.अं.	शुभ
६)	निशा खसाल	प्र.अ. (आ.वि. जैसिडाँडा)	शुभ
७)	शुभमाया विक्रम	प्र.अ.	शुभ
८)	सुभाषबहादुर शाही	प्र.अ. रारवती प्र.वि. माटे	शुभ
९)	शालिग्राम रोकामगर	भाषा शिक्षक, रारवती आ.वि. भाषासेवा	शुभ
१०)	धनबहादुर बुढा	प्र.अ. ने.रा. आ.वि. लोकी, ५	शुभ
११)	उपेन्द्र प्रसाद खसाल	श्री प्रेमसा मा.वि. आ.वि. त्रिभूले १ लोकी	शुभ
१२)	इन्द्रबहादुर खसाल	श्री लालीगुराँस मा.वि. नौगाड नौमूले	शुभ
१३)	लाल बहादुर पुनमगर	श्री जेता मेलि ने.रा. आ.वि. सावर्डे नौमूले	शुभ
१४)	कुल बहादुर पुनमगर	श्री महेन्द्र आ.वि. चौपटि लिपुले नौमूले	शुभ
१५)	प्रदिप खड्का	श्री उरतिबो मा.वि. चौरागा नौमूले	शुभ
१६)	अर्जुन प्रसाद शर्मा	श्री प्रेमसा मा.वि. (आ.वि. गौड) रारवती	शुभ
१७)	गंगाधर सापकाँडा	श्री सा.वि. नौमूले	शुभ
१८)	शेखर बहादुर खड्का	श्री ने.रा. आ.वि. सावर्डे खोराडा नौमूले	शुभ
१९)	शिवलाल जैसी	प्र.अ. श्री तुलसी मा.वि. नौमूले	शुभ
२०)	श्री बहादुर रावल	प्र.अ. श्री प्रसाद मा.वि. कुलीचमलाय	शुभ
२१)	अर्जुन रोकामगर	श्री वीरेन्द्र आ.वि. निरगा नौमूले	शुभ
२२)	मान बहादुर रावल	श्री विद्यालोक मा.वि. शल्लेदी	शुभ

[Signature]

- २३. चक्रवर्तुर खत्री - स.प.अ.सी.भारत.क. वि.नौ.द.स.
- २४. पद्म वहादुर सिंह प्र.आ.श्री.प्रि.वि.ने.क.श्री.वि.भारत.क. - पद्मवहादुर
- २५. चालकवर्तुर शर्मा उ.प.श्री.रकडा (प.प.उ.वि.चौ.क.स.)
- २६. लाल वहादुर चन्द - वर्धा नौ.द.को अध्यक्ष
- २७. अश्वत्थ व.सिंह - रा.प.उ.क. - यश.ल.न.स.वि.
- २८. जे.पी. सिद्ध ना.वि.न.द.का.वि.
- २९. मोहन कुमार (श्री.ए.) का.वि.न.द.का.वि., HSRU

निर्णय नं. १. नौमूले गाँवपालिका, कैलेश्वर, झापा (अ.न.स.को (कक्षा-१-२-सम्म) को स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौदाको हिमाचन जिल्लाको वसन्तनगरमा सडक विधुप विज्ञ पद्मवहादुर ~~सिंह~~ को प्रारम्भिकरण गर्ने कार्यको सन्दर्भमा सरोकारवाला प्र.प.उ. र शिक्षकहरू बीच समूह छलफलबाट प्राप्त महत्वपूर्ण सुझावहरूलाई समेटेर स्थानीय पाठ्यक्रमलाई शीघ्रता दिने निर्णय गरियो।

तस्विरहरू

सुभाब सङ्कलन कार्यक्रममा आफ्नो सुभाब सहित आफ्नो मन्तव्य राख्दै गा.पा. अध्यक्ष छविराम सुवेदी

सुभाब सङ्कलन कार्यक्रममा स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौदा प्रस्तुतिकरण गर्दै विषय विज्ञ पदमबहादुर बुढा

सुभावा सङ्कलन कार्यक्रममा सुभावासहित आफ्नो भनाई राख्दै गा.पा. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत रेशम बुढा

सुभावा सङ्कलन कार्यक्रममा स्वागत मन्तव्य दिँदै शिक्षा शाखा प्रा.स. देवेन्द्र कठायत

स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौदामाथि समुहगत छलफल गर्दै शिक्षकहरू र सरोकारवालाहरू

स्थानीय पाठ्यक्रमका विषयमा विशेष छलफल पछि गा.पा. अध्यक्षसँग विषय विज्ञ पदमबहादुर बुढा र हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.का कार्यकारी निर्देशक मोहन शाही

अनुसूची:३

हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.द्वारा नौमूले गाउँपालिका, दैलेखको
(कक्षा १-८) स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि
तथ्याङ्क सङ्कलनमा सङ्लग्न उत्तरदाताहरूको विवरणः

क्र.सं.	नाम थर	ठेगाना	सम्पर्क नम्बर
१	राम प्रसाद देवकोटा	नौमूले गाउँपालिका-१ तोली	९८४८१००३४६
२	भोजविर थापा	नौमूले गाउँपालिका-१ तोली	९८४८३३९५५०
३	मनिसरा सुनार	नौमूले गाउँपालिका-१ तोली	९८१५५६९०४९
४	टिका सलामी मगर	नौमूले गाउँपालिका-२ बालुवाटार, रापट	९८६९५२३६९६
५	बिमला सलामी	नौमूले गाउँपालिका-२ बालुवाटार,आलेगाउँ	९८६८६५२१२८
६	टेक बहादुर घर्ति मगर	नौमूले गाउँपालिका-२ बालुवाटार, निरगा	९८६६७६०१२५
७	प्रेम रोकाय	नौमूले गाउँपालिका-२ बालुवाटार, नौफेरी	९७४२२४३९४४
८	कर बहादुर खत्री आचार्य	नौमूले गाउँपालिका-३ द्वारी	९८४९७५७५८२
९	मन बहादुर रोकाय	नौमूले गाउँपालिका-३ द्वारी, सानोगोगनपानी	९८६८९४९०५७
१०	चन्द्र सलामी मगर	नौमूले गाउँपालिका-३ द्वारी, स्याउली बजार	९७४८३१८९५५
११	करण बहादुर तारामी	नौमूले गाउँपालिका-३ द्वारी, जैसीडाँडा	९८४८९२३००५
१२	रत्नबहादुर सुतापराई मगर	नौमूले गाउँपालिका-३ द्वारी, भुरंगे	९८६४८७८०७२
१३	बलिनाथ योगी	नौमूले गाउँपालिका-४ कालिका, ठुलो दरबारे	९८६६७६०३८९
१४	लाल बहादुर रेगामी मगर	नौमूले गाउँपालिका-४ धार गाउँ	९८१५५१७४८४
१५	अम्मर बहादुर रेगामी मगर	नौमूले गाउँपालिका-४ बलामी गाउँ	९८१४५०१९०७
१६	बसन्त जैसी	नौमूले पदम खोला सानो जलविद्युत आयोजना	९८१६१०८१२३
१७	तेजबहादुर चन्द्र	राजनीतिक तथा सामाजिक कार्यकर्ता	९८५८०६१९६४
१८	अमृता राम्जाली मगर	वडा सचिव, वडा नं. ५	९८६८९१०२९८
१९	शशिराम वि.क.	राजनीतिक तथा सामाजिक कार्यकर्ता	९८४८१३८६७७